

Ministerul Educației al Republicii Moldova

CURRICULUM
NATIONAL
NATIONAL

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Curriculum pentru clasele a X-a – a XII-a

Știința, 2010

Aprobat: la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 10 din 21 aprilie 2010; prin Ordinul Ministerului Educației nr. 244 din 27 aprilie 2010.

Elaborat în cadrul Proiectului „Modernizarea și implementarea curriculumului din învățământul secundar general și dezvoltarea standardelor educaționale din perspectiva școlii prietenoase copilului”, finanțat de Reprezentanța UNICEF în Republica Moldova.

Editat în cadrul Proiectului „Educația de calitate în mediul rural din Moldova”, finanțat de Banca Mondială.

Colectivul de autori:

Ediția 2000, 2006

Coordonator principal: dr. hab., prof. univ. *Vlad Pâslaru*.

Coordonatori: dr., prof. gr. did. superior *Adrian Ghicov*, consilier Ministerul Educației; dr., conf. univ. *Viorica Goraș-Postică*, coordonatorul Programului de Dezvoltare Curriculară al Centrului Educațional Pro Didactica.

Realizarea conceptului: dr. *Maria Hadîrcă*, cercetător științific, Institutul de Științe ale Educației; dr., conf. univ. *Tatiana Cartaleanu*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; dr., conf. univ. *Olga Cosovan*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; dr., conf. univ. *Ana Ghilaș*, Universitatea de Stat din Moldova; dr., conf. univ. *Tamara Cristei*, Universitatea de Stat din Moldova; dr., *Viorica Bolocan*, profesor, gr. did. superior; *Mircea Ciobanu*, profesor, gr. did. superior; *Ada Mihailovschi*, profesor, gr. did. superior; *Ecaterina Rotaru*, profesor, gr. did. I; *Mariana Jitari*, profesor, gr. did. superior.

Ediția 2010

Coordonator: dr., prof. gr. did. superior *Adrian Ghicov*, Ministerul Educației, AEE.

Realizarea conceptului: dr., conf. univ. *Tatiana Cartaleanu*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; dr., conf. univ. *Olga Cosovan*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; dr. *Viorica Bolocan*, profesor, gr. did. superior; dr. conf. univ. *Tamara Cristei*, Universitatea de Stat din Moldova; *Mircea Ciobanu*, profesor, gr. did. superior; *Angela Grama-Tomiță*, profesor, gr. did. superior; *Mariana Jitari*, profesor, gr. did. superior.

Redactor: *Mihai Papuc*

Corectori: *Mariana Belenciuc*, *Maria Cornesco*

Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*

Machetare computerizată: *Anatol Andrițchi*

Copertă: *Vitalie Ichim*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința,

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;

e-mail: prini@stiinta.asm.md

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Limba și literatura română: Curriculum pentru cl. a 10-a–a 12-a / Min. Educației al Rep. Moldova.
– Ch.: Î.E.P. Știința, 2010 (Tipografia „Elena V.I.” SRL). – 44 p. – (Curriculum național)

Bibliogr.: p. 43–44 (19 tit.)

ISBN 978-9975-67-671-7

811.135.1+821.135.1.09(073.3)

Imprimare la Tipografia „Elena V.I.” SRL, str. Academiei, 3;
MD-2028, Chișinău, Republica Moldova

© Ministerul Educației al Republicii Moldova. 2010

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința. 2010

ISBN 978-9975-67-671-7

PRELIMINARI

Fiind plasat într-un nou context sociocultural, învățământul actual este determinat de noi premise economice și instructive, pentru a răspunde necesităților europene printr-o educație de calitate. Elevul din școala contemporană trebuie să fie ajutat să se orienteze în alegerea, din mai multe alternative, a celor care duc spre câștigul autonomiei în acțiunea personală. În acest context, e necesar ca finalitățile educației să fie proiectate și realizate la modul concret, real, pragmatic, din perspectiva formării profilului unui absolvent capabil a socializa cât mai eficient.

Un element fundamental, care facilitează acest lucru în termeni de aplicabilitate, îl constituie conceptul de *competență* și valorile ei pedagogice. Abordată în aspect didactic funcțional-communicative, prin avantajul pe care îl oferă în dezvoltarea la elevi a unui sistem de competențe necesare și utile, *pedagogia competențelor* facilitează demersul școlii actuale de a realiza transferul solicitat de la un curriculum axat pe obiective pedagogice la un curriculum centrat pe competențe școlare ca achiziții valorice menite să formeze absolventul de liceu prin proiectarea/circumscrierea unui profil intelectual autentic, să-l motiveze argumentat pentru o opțiune profesională reușită și pentru un comportament flexibil la noile realități.

Textul de față reprezintă *Curriculumul școlar la Limba și literatura română* pentru clasele a X-a–a XII-a, ca document normativ principal al disciplinei, aprobat instituțional, și ca model pedagogic, ce descrie întregul parcurs didactic la *Limba și literatura română* pe dimensiunea studiilor liceale, axat pe formarea/dezvoltarea competențelor în domeniul educației lingvistice (EL), prin studiul limbii române, și al educației literar-artistice (ELA), prin studiul literaturii române și universale.

Prin prezentul document se realizează o dezvoltare continuă, cu un grad sporit de complexitate și conformă specificului vârstei, a curriculumului gimnazial la limba și literatura română. Acest document promovează, în mod consecvent, principiile și strategiile educaționale din lucrarea Vl. Pâslaru, Al. Crișan (coord.). *Curriculum disciplinar la limba și literatura română*. Clasele V–IX. Chișinău: Editura Știința, 1997. De asemenea, documentul promovează obiectivele, principiile și finalitățile *Concepției educației lingvistice și literar-artistice a elevilor*, rezultat al unei cercetări științifice, realizată în cadrul Institutului de Știință al Educației (coordonator Vlad Pâslaru), formulate în termeni de competențe specifice/subcompetențe ale limbii și literaturii române ca disciplină școlară, orientate spre asigurarea formării unui profil al absolventului, axat pe spirit activ, întreprinzător și (auto)critic.

Fiind parte indispensabilă a Curriculumului Național pentru învățământul preuniversitar din Republica Moldova, actualul curriculum se adresează cadrelor didactice de specialitate, în scopul informării adecvate despre concepția educațională a disciplinei, despre sistemul de competențe pe care trebuie să-l formeze/dezvolte absolventului de liceu prin conștientizarea rolului formativ și a importanței axiologice a limbii și literaturii române, ceea ce dă prioritate valorilor lingvistice și literare în procesul de educație a personalității tânărului în formare. Profesorii, ca beneficiari direcți ai acestui component curricular, sînt consultați, prin oferire de informații și variante didactico-metodice orientative, despre modul de organizare a procesului educațional la disciplină, pe relația pedagogică *proiectare–predare–învățare–evaluare*, valorificînd eficient resursele curriculare, în scopul dobîndirii de performanțe școlare.

Un alt beneficiar-țintă sînt autorii de manuale sau echipele de autori, care vor elabora concepții de manuale, formînd/dezvoltînd, prin conținuturile recomandate, competențele de bază și specifice. Autorii de manuale vor ține cont de faptul că temeiul curriculumului îl constituie principiile învățămîntului formativ, deci accentele urmează a fi puse pe formarea deprinderilor de muncă intelectuală, de explorare independentă a materiei de studiu.

Pentru clasele a X-a–a XII-a se recomandă elaborarea manualelor care vor include materii de limbă și de literatură consonante cu indicațiile curriculumului.

Autorii ghidurilor metodologice pentru profesori vor lua în dezbateri probleme actuale ale lingvodidacticii și aspecte ale predării literaturii. Ele vor conține atît repere teoretice, cît și sugestii de implementare a documentelor normative, rezultate din experiența avansată la clasă.

Cadrul de aplicare a acestui document normativ pornește de la familiarizarea profesorilor de limbă și literatură română cu prevederile standardelor de conținut ale disciplinei, pe care aceștia trebuie să le valorifice în practica școlară la clasă, pentru a realiza finalitatea urmărită: *atingerea standardelor de competență la limba și literatură română.*

Administrarea disciplinei:

Statutul disciplinei	Aria curriculară	Clasa	Nr. unităților de conținut integrate, recomandate pe clase	Nr. de ore pe an
Obligatorie	Limbă și comunicare	a X-a		
		– profil real;	9	136
		– profil umanist	9	170
		a XI-a		
		– profil real;	9	136
		– profil umanist	9	170
a XII-a				
– profil real;	11	136		
– profil umanist	11	170		

I. CONCEPȚIA EDUCAȚIONALĂ A DISCIPLINEI

Scopul general al studiului limbii și literaturii române în liceu îl constituie: formarea și dezvoltarea la elevi a culturii comunicării, prin stăpînirea resurselor limbii, a culturii literar-artistică, prin cunoașterea/interpretarea valorilor literare, precum și prin achiziționarea unui instrumentar teoretic aferent activității literar-artistică, a experiențelor lectorale și estetico-literare.

Cultura comunicării se subordonează competențelor de cultură generală, în cadrul cărora capacitatea subiectului vorbitor de a recepta și a emite, verbal, nonverbal și paraverbal, este incontestabilă. Cultura comunicării vizează un sistem de competențe specifice pentru a realiza un larg spectru de acte comunicative, aparținînd diferitor stiluri funcționale, în conformitate cu normele limbii române literare, în varianta scrisă și orală.

Cultura literar-artistică reprezintă un sistem de competențe lectorale/literare, care se sprijină pe competențele formate deja la etapa anterioară și urmăresc dezvoltarea competențelor solicitate: realizarea lecturii interogative/interpretative a textelor literare

de diferite genuri și specii, delimitînd valoarea de nonvaloare, interpretarea fenomenelor literare într-o interacțiune cu anumite date din domeniile filozofiei, istoriei, sociologiei, psihologiei, eticii, esteticii etc., precum și prin prisma universului axiologic al elevului cititor.

Valorizate la nivelul demersului educațional din perspectiva didacticii integrate, aceste componente reprezintă ceea ce este de importanță majoră la disciplina *Limba și literatura română*, definind personalitatea elevului la finele liceului.

Studiul limbii și literaturii române în liceu, ca și în gimnaziu, este axat pe competențe concrete, iar învățarea este centrată pe dimensiunile: *cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini* ca ansamblu/sistem integrat, ce formează și dezvoltă o competență școlară.

Denumirea disciplinei în clasele X–XII este *Limba și literatura română*.

Demersul educațional se va desfășura în mod integrat și se administrează în liceele teoretice din Republica Moldova pe două profiluri distincte: real și umanist.

Diferențierea pentru cele două profiluri (real și umanist) se face prin marcarea cu asterisc a unităților de conținut recomandate la profilul umanist. Profesorul e în drept să aleagă, pentru studiul realizat în clasele respective, și alte texte, suplimentar la cele studiate cu elevii de la profilul real.

Proiectarea *Curriculumului la Limba și literatura română (X–XII)* a fost ordonată de principii ale proiectării–predării–receptării–învățării–evaluării didactice:

- **sistematizarea și coerența demersurilor educaționale proiectate:** sprijinul pe *Curriculumul la Limba și literatura română, clasele V–IX*, urmărindu-se perfecționarea și dezvoltarea competențelor comunicative (orale și scrise), lectorale/literare ale elevului;
- **adecvarea la particularitățile de vîrstă ale elevilor sau principiul accesibilității,** luat în considerare la formularea obiectivelor, proiectarea conținuturilor, tehnologiei și evaluării;
- **corelarea sistemelor instrumentale ale comunicării și lecturii;**
- **centrarea pe aspectul formativ-participativ al instruirii:** se mizează pe decodarea lingvistică a textului literar, pe receptarea adecvată și interpretarea proprie/originală (din mai multe perspective) a textelor literare, pe capacitatea de a-și cultiva experiențe literare/estetice proprii;
- **axiologic/valoric,** aplicat în selectarea textelor recomandate și a elementelor de conținut;
- **abordarea textului din perspectivă semiotică și hermeneutică:** identificarea și interpretarea semnului, decodarea textului, analiza, sinteza, discriminarea etc.;
- **corelarea transdisciplinară/interdisciplinară:** s-a urmărit eșalonarea optim sincronizată a conținuturilor lingvistice/literare cu cele ale disciplinelor umaniste pe arii curriculare, precum și pe clase, în cadrul disciplinei;
- **individualizarea și diferențierea învățării,** manifestat în diferențierea obiectivelor și conținuturilor după profiluri (real, umanist), în antrenarea experienței comunicative/literare/estetice a elevilor;
- **deschiderea și schimbările permanente** în domeniul social, în general, și educațional, în special.

Realizarea *Curriculumului la Limba și literatura română* va fi condiționată de următorii factori educaționali:

- **modernizarea** învățămîntului și racordarea științelor educației la principiile comunității mondiale ale educației și comunicării interculturale;
- **interferența** VIAȚĂ/LIMBĂ/COMUNICARE/LITERATURĂ: orientarea spre o societate deschisă, democratizarea vieții publice, comunicarea socioculturală solicită și o viziune adecvată asupra rolului disciplinei școlare și a modului de abordare a acesteia;
- **evoluția** științelor educației, a lingvisticii și teoriei comunicării, a esteticii și hermeneuticii literare etc.: apropierea de conținutul culturii și științei contemporane, adecvarea educației la tipul uman contemporan și la societatea modernă;
- **personalitatea** profesorului: dezvoltarea profesională pe noi principii, angajarea prin concurs, rolul de conceptori de curriculum al profesorilor, atestarea (obligatorie și facultativă);
- **resurse:** manuale/manuale alternative, ediții comentate ale operelor selectate pentru studiu, dicționare, enciclopedii, culegeri și baterii de teste, ghiduri pentru profesori și elevi, auxiliare didactice, ediții de texte (serii, colecții), dicționare, enciclopedii, resurse electronice etc.;
- **opțiuni:** *Curriculumul la Limba și literatura română* permite soluții alternative la selectarea textelor literare și a materiilor lingvistice, pe care o vor realiza autorii de manuale și chiar profesorii. Deschiderea spre învățămîntul formativ are ca imperativ și dobîndirea unui stil intelectual propriu de comunicare în educație, convergent unor perspective diverse de interpretare a textelor literare și de realizare a actelor de vorbire orală și scrisă.

Curriculumul la Limba și literatura română permite adoptarea unui model flexibil de proiectare curriculară, care să lase posibilități de opțiune pentru autorii de manuale. Metodologia educațională modernă oferă, pe de o parte, un mare cîmp de libertate și creativitate profesorului și autorului de manuale, iar pe de altă parte – le cere să selecteze, să dozeze și să utilizeze toate componentele și etapele activităților didactice, **în funcție de obiectivele prin care se va urmări formarea/dezvoltarea de competențe.**

Atît cultura comunicării, cît și cea literar-artistică se vor forma, în principal, pornind de la textul literar sau nonliterar.

Abordarea textului literar urmează a fi făcută, în fond, din perspectiva semiotică și hermeneutică, antrenînd, pe măsură, analiza psihologică, structurală, istorico-literară etc.

În viziune didactică, perspectiva semiotică presupune activități de decodare, analiză, discernere, sinteză etc., deci de descifrare a **sensurilor unor semne distincte** ale situației de comunicare sau ale textului literar/nonliterar, fapt ce ajută cititorul să perceapă ușor și adecvat realități umane, culturale, sociale etc., reflectate în opera artistică, îi facilitează o comunicare interpersonală nuanțată, prin aplicarea/interpretarea limbajului nonverbal și paraverbal.

În viziune didactică, perspectiva hermeneutică ajută cititorul să pună în valoare atît textul, sensurile ascunse/conotate în limbajul acestuia, cît și ființa cognitivă, cultura celui care îl interpretează. Elevul vorbitor/cititor, prin activități specifice de comunicare/explicare/comentare, va fi angajat **într-un proces de interpretare** a textelor literare/nonliterare, a situațiilor de comunicare și a propriei activități.

Structurarea conținuturilor recomandate, prezentate în curriculum, vizează următoarele domenii:

- **în clasa a X-a:** *Cultura comunicării și limbajul poetic/artistic al textului*, implicînd aspecte de vocabular, gramatică și stilistică. *Receptarea și interpretarea textului literar*, implicînd noțiunile principale din aria genurilor literare;
- **în clasa a XI-a:** *Structurarea, organizarea divesrelor texte nonliterare și literare. Mărci stilistice ale textului raportate la curentul literar. Analiza textului literar din perspectiva istorico-literară/estetică și hermeneutică;*
- **în clasa a XII-a:** *Viziune de ansamblu asupra limbii ca fenomen în evoluție și ca instrument de comunicare și creație. Studiarea specificului creației unor scriitori reprezentativi, care să familiarizeze elevii cu diverse modele de individualități creatoare și inițierea în fenomenul istoriei și teoriei literare, a criticii și exegezei literare.*

În vederea realizării competențelor de bază și specifice, curriculumul propune unități de conținut **nondirective, flexibile**, ce au un caracter **orientativ**.

Conținuturile învățării includ cele două domenii ale disciplinei: *Limba română și Literatura română*. Ele sînt dinamic ordonate pe unități de instruire și repartizate pe clase într-o viziune sistemică și se pot integra în mod echilibrat, asigurînd abordarea metodică și holistică a procesului de comunicare și, în același timp, apropiînd actul de învățare de realitatea imediată, de viața privată și publică a elevului, de interesele liceanului-adolescent.

Conținuturile constituie un sistem de referință pentru autorii de manuale, care vor avea libertatea de a decide asupra selectării lor, în limitele necesare, pe clase, precum și asupra modalității de abordare didactică a materiei.

II. COMPETENȚE-CHEIE

Competențele-cheie, stabilite pentru sistemul de învățămînt din Republica Moldova, au fost definite pe baza competențelor-cheie formulate de Comisia Europeană și conform profilului absolventului, adaptate specificului educațional al disciplinei și recomandate spre valorificare în corespundere cu scopul general al studiului limbii și literaturii române în liceu, după cum urmează:

1. Competențe de comunicare în limba de instruire.
2. Competențe de învățare/de a învăța să înveți.
3. Competențe de autocunoaștere și autorealizare.
4. Competențe interpersonale, civice, morale.
5. Competențe culturale și interculturale.
6. Competențe acțional-strategice.
7. Competențe de comunicare într-o limbă străină.
8. Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale.
9. Competențe antreprenoriale.
10. Competențe de bază în matematică, științe și tehnologie.

III. COMPETENȚE-CHEIE ȘI COMPETENȚE TRANSDISCIPLINARE PENTRU TREAPTA LICEALĂ DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Competența este capacitatea unei persoane sau a unui grup de persoane de a realiza o sarcină – de învățare, profesională sau socială – la un nivel de performanță prestabilit de

un standard, într-un context dat. Competențele sînt de diferite tipuri, grade și niveluri de dezvoltare. **Competențele transdisciplinare** nu pot fi clasificate în funcție de conținuturile unei discipline; taxonomia lor este următoarea:

Competențe generale – metodologice: observarea, experimentarea, reprezentarea grafică, interpretarea datelor sau a unui text etc.

Competențe metacognitive – estimarea gradului de dificultate a sarcinii de lucru, planificarea strategică, evaluarea rezultatelor, monitorizarea comportamentală, tehnici personale de învățare.

Competențe afectiv-atiitudinale – realism, interes pentru învățare, toleranță pentru informații contradictorii, atitudine pozitivă față de performanțele personale.

Abilități pragmatice – inițiativă personală, capacitate de concentrare, orientarea acțiunilor spre rezolvarea sarcinii, deprinderi de muncă.

Competențe de comunicare în limba română

- Competența de a comunica corect, coerent și argumentat în limba română, în situații reale ale vieții.
- Competența de a comunica adecvat, operaționalizînd noțiuni teoretice solicitate de context sau de situația de comunicare.
- Competența de lectură și interpretare a textelor de diferite stiluri funcționale, genuri, specii literare.
- Competența de receptare, interpretare a frumosului artistic din opere literare.
- Competența de a recepta și lansa mesaje cu un conținut atitudinal.

Competențe de învățare/de a învăța să înveți

- Competența de a-și organiza propria învățare, prin conștientizarea propriilor procese și nevoi de învățare, prin identificarea oportunităților disponibile și a capacității de a depăși obstacole, în scopul de a învăța cu succes.
- Competența de a asimila, integra și produce noi cunoștințe și deprinderi.
- Competența de a stăpîni diverse metode de integrare a cunoștințelor de bază despre natură, om și societate, în scopul satisfacerii nevoilor și acționării pentru îmbunătățirea calității vieții personale și sociale.
- Competența de a se documenta asupra fenomenelor lingvistice și literare, de a percepe și a angaja anumite inovații lingvistice și literare în propriul sistem cognitiv și atitudinal.

Competențe de autocunoaștere și autorealizare

- Competența de gîndire critică asupra activității sale de vorbitor/interlocutor/receptor, în scopul autodezvoltării continue și autorealizării personale.
- Competența de a se adapta la condiții și situații noi de comunicare.
- Competența de a realiza creativ propriul potențial intelectual în procesul de lectură, interpretare și producere de text.

Competențe interpersonale, civice, morale

- Competența de a colabora în grup/echipă, a preveni sau soluționa verbal și civilizat situații de conflict, de a-și exprima oral și în scris punctul de vedere și a înțelege/percepe și respecta opiniile semenilor săi în diverse situații de comunicare.
- Competența de a manifesta o poziție civică activă, prin valorile limbii și literaturii române, solidaritate și coeziune socială pentru o societate nondiscriminatorie, prin actul comunicării.

- Competența de a acționa în diferite situații de viață în baza normelor și valorilor moral-spirituale.

Competențe culturale, interculturale (de a recepta și de a crea valori)

- Competența de a estima valorile culturii naționale și ale culturilor etniilor conlocuitoare, în scopul aplicării lor creative și autorealizării personale.
- Competența de receptare și angajare, în comunicarea orală și scrisă, a valorilor interculturale în procesul de formare a profilului intelectual.

Competențe acțional-strategice

- Competența de a-și proiecta activitatea, de a-și concretiza rezultatul final, în concordanță cu obiectivul de formare a vorbitorului nativ de limba română și cu idealul de cititor cult.
- Competența de a propune soluții de rezolvare a situațiilor-problemă, intervenite în procesul propriei formări.

Competențe de comunicare într-o limbă străină

- Competența de a traduce din/în limba străină, în raport cu limba română, conform oportunităților de învățare.
- Competența de a comunica argumentat la anumite subiecte relevante pentru studiul limbii și literaturii române prin utilizarea informațiilor utile dintr-o limbă străină.

Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale (TIC)

- Competența de a utiliza, în situații reale, anumite instrumente cu acțiune digitală, ce facilitează studiul limbii și literaturii române în liceu.
- Competența de a crea documente cu un caracter comunicativ și informațional, prin utilizarea anumitor servicii electronice, inclusiv rețeaua Internet.

Competențe antreprenoriale

- Competența de utilizare nuanțată a limbajului verbal, nonverbal și paraverbal în activitatea de antreprenariat.
- Competența de a-și motiva argumentat alegerea conștientă a viitoarei arii de activitate profesională, respectînd normele de comunicare în limba română.

Competențe de bază în matematică, științe și tehnologie

- Competența de a-și organiza activitatea personală, utilizînd tehnologii adecvate, în permanentă schimbare, cu aplicare la studiul limbii și literaturii române.

IV. COMPETENȚE SPECIFICE FORMATE/DEZVOLTATE PRIN LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ CA DISCIPLINĂ ȘCOLARĂ

Competențele specifice ale disciplinei

La etapa liceală, studiul limbii și literaturii române se va orienta spre:

- formarea și dezvoltarea competențelor **valorice**, care vor fi prioritare și vor include: acceptarea unei valori; preferința pentru o valoare; angajarea personală și organizarea valorilor acceptate într-un sistem;
- dezvoltarea competențelor **de cultură generală a comunicării**, în baza competențelor de comunicare formate deja, iar de aici vor deriva anumite competențe sociale, ce vor înlesni încadrarea adecvată a elevului într-un mediu social de activitate;

- desăvârșirea **competențelor lectorale**, care la liceu rezidă în capacitatea de a citi adecvat orice text, a-l înțelege și a-l interpreta prin utilizarea unui instrumentar de istorie, critică și teorie literară;
- extinderea **competențelor literare**, privite în contextul genurilor și speciilor literare, prin care elevul asimilează conceptele și regulile de citire a unui text literar și care îl ajută să decodifice textul; în acest sens, se tinde spre educarea unui „cititor informat”, care este un vorbitor competent al limbii și care, în decursul lecturii, e capabil să genereze înțelesurile textului;
- formarea și dezvoltarea competențelor **cognitiv-educaționale**.

Privite ca o continuare firească a competențelor **lectorale** (care, în cazul unui veritabil succes școlar al elevului/absolventului de gimnaziu, i-au permis să citească și să înțeleagă variate texte din literatura națională și universală), competențele **valorice** îl vor ajuta pe elev să deplaseze accentul de pe **cunoaștere** și **analiză pe receptare și acțiune**.

Promovînd consecvent strategia de lucru nemijlocit pe text (nu despre text), studiul literaturii, prin operele integrale sau fragmentele abordate, reperează, în viziunea despre lume a elevului, anumite valori, îi dezvoltă capacitatea de a aprecia variate fenomene, mai cu seamă din domeniul eticii și esteticii.

Competențele cognitiv-atiitudinale la limba și literatura română, pentru treapta liceală, se centrează pe:

- **competențele de comunicare**, în acest cadru, vizează, din cele patru domenii (public, profesional, educațional și personal), domeniul educațional: domeniul în care elevul se află într-un context de instruire, prin valorile limbii și literaturii române, pentru a obține anumite cunoștințe sau deprinderi specifice, care să-i asigure o comunicare eficientă și afirmarea unei personalități de succes;
- **capacitatea de învățare** se soldează cu extinderea studiului dincolo de lecția de limbă și literatură română, se valorifică atât pe aria curriculară *Limba și comunicare*, cât și în conexiune cu științele socioumane. Elevul obține și generalizează noi experiențe de învățare eficientă, strategii de discuție, autoprezentare și raportare la modelele culturii și literaturii române;
- **competențele atitudinal-afective**, ce creează oportunități pentru lectura operelor literare și elaborarea diverselor compoziții școlare; oportunități de a accepta diversitatea motivațiilor, intereselor, emoțiilor; de a se manifesta ca purtător al propriei identități etnoculturale; de a recepta și produce mesaje cu conținut afectiv; de a promova relații interpersonale centrate pe valori și principii democratice, conținute în aria culturii și literaturii române; de a-și manifesta atitudinea pozitivă și responsabilă față de limba și literatura română ca disciplină școlară; de a realiza valorificarea creativă a propriului potențial;
- **cunoașterea surselor de informare** (editate și electronice), a anumitor algoritmi de realizare a sarcinilor de lucru, a strategiilor și a tehnicilor de muncă intelectuală. Acestea se asimilează în procesul studiilor în demersul didactic interactiv, centrat pe elev, prin exersare la clasă, în diferite contexte de învățare;
- **deprinderile de a realiza variate operații intelectuale**, solicitate de studiul limbii și literaturii române în liceu, inclusiv operații realizate în echipă sau individual, respectînd parametrii-cerință: timp, utilizare de surse, mod de prezentare etc.;

- **competențele existențiale**, derivate din motivații, din dorința și nevoia de a comunica, de a însuși, a citi și a interpreta fapte de limbă și literatură studiate, stiluri cognitive, trăsături ale personalității culturale și literare. Modelate inclusiv prin demersul didactic la limba și literatura română, dar nu numai, acestea se unesc cu forme de autoevaluare, de argumentare a evaluării și servesc drept suport pentru luarea de decizii cu privire la propriile interese, propriul potențial intelectual.

Competența lectorală este una specifică ariei curriculare *limbă și comunicare*, însă, alături de celelalte, asigură succesul școlar al elevului în orice domeniu de instruire.

Conform definiției PISA, competența lectorală înseamnă *înțelegerea, utilizarea textelor scrise și reflecția asupra lor pentru scopuri personale, pentru aprofundarea propriilor cunoștințe, extinderea posibilităților și participarea în viața societății*.

În această ordine de idei, se disting 3 parametri ai situației de lectură: *procesele mintale, conținutul celor citite și contextul de lectură*.

Procesele mintale

Urmărind acest aspect în dezvoltarea competenței de lectură, profesorii (autorii de manuale) vor opera cu texte de factură diferită și vor modela situațiile de viață reală, cu care se confruntă elevul/absolventul. Sensul textului citit trebuie imaginat și aceste procese de imaginare poartă amprenta experienței fiecărui cititor în parte, iar experiența oferă fundalul necesar pentru prelucrarea și înțelegerea, aflarea prin intermediul imaginației a celor încă necunoscute.

Astfel are loc un proces de transmisie dinspre experiența cititorului înspre înțelegerea textului prin actele de imaginare, lucru valabil mai ales în cazul textelor de ficțiune.

Antrenarea proceselor mintale presupune următoarele tipuri de sarcini:

- Formularea temei generale și a scopului cu care a fost scris textul;
- Detectarea informației din text;
- Interpretarea unui fragment sau a textului în întregime;
- Reflecția asupra conținutului celor citite;
- Reflecția asupra formei textului.

Conținutul celor citite

După conținut, se vor distinge texte *continui* (alcătuite din alineate: narațiune, descriere, argumentare, reflecție, meditație, cerere, interviu, reportaj, instrucțiune, articol, eseu etc.) și *discontinui* (în care informația este organizată grafic: anchetă, diagaramă, anunț, tabel, matrice, schemă, grafic, hartă etc.).

Contextul de lectură

Conform intenției autorului, textele utilizate în scopuri didactice sînt distribuite în 4 categorii:

- Texte pentru uz personal (literatura artistică, textele distractive și pentru *recreare*);
- Texte pentru uz public (documentele oficiale, informațiile de utilitate socială);
- Texte pentru uz profesional (adresate specialiștilor sau persoanelor competente în domeniu);
- Texte pentru uz didactic (elaborate special pentru cei care învață).

V. REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A UNITĂȚILOR DE CONȚINUT ȘI A UNITĂȚILOR DE TIMP PE CLASE

Clasa a X-a

Sudiul limbii române în clasa a X-a se va orienta spre realizarea competențelor ce țin de cultura comunicării prin analiza lingvistică a diferitor tipuri de texte literare și nonliterare. Analiza se va face în baza unor fragmente elocvente din textele studiate, antrenându-se în discuție aspecte lexicale, gramaticale, stilistice, grafice.

Activitățile didactice de studiere a limbii și literaturii române se vor sprijini pe cunoștințele, capacitățile și atitudinile elevilor obținute anterior, dar, în liceu, vor avea caracter complex.

Obiectivele operaționale pe care le va formula profesorul la nivel de lecție și prin care se va urmări realizarea anumitor competențe vor viza nu doar constatarea/menționarea unui fenomen atestat în limba română, ci, mai ales, descifrarea faptului de limbă în diverse texte și reflectarea lui în dicționarele lingvistice și enciclopedice.

Curriculumul de LLR pentru clasa a X-a propune studiul unor opere literare în baza cărora se va aprofunda conștientizarea procesului de receptare, se vor achiziționa cunoștințele teoretice necesare demersului interpretativ personalizat al operei.

Conținuturile educaționale de literatura română, axate pe noțiunile de teorie literară, în special din aria genurilor și speciilor literare, identificabile în operă, vor fi orientate spre realizarea competențelor specifice disciplinei școlare *Limba și literatura română*, indicate la punctul IV.

Nu se va insista asupra unor teoretizări prea largi, ci se va urmări, cu prioritate, studiul textelor prin aplicarea experienței de lectură și a elementelor de teorie a literaturii, menite să faciliteze receptarea și interpretarea operei literare.

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare	Nr. orientativ de ore	
		real	umanist
a X-a	Cultura comunicării. Indicatorii unei comunicări corecte. Performanța comunicării. Modalități de evitare a greșelilor de stil. Surse lexicografice de documentare pentru o comunicare adecvată și pentru evitarea greșelilor de exprimare. Tipuri de dicționare.* Utilizarea dicționarelor electronice și a rețelei Internet pentru informare și documentare.	4	6
	Compunerea de utilitate socială. Cererea. CV-ul. Procesul-verbal. Procura. Avizul. Corespondența. Stilistica grafiei.* Aspectul grafic al textului.* Aranjarea textului în pagină. Redactarea/corectarea textului propriu. Modalități de corelare a elementelor unui text.	6	8
	Lexicul. Vocabularul. Structura vocabularului (actualizare). Lexicul operei literare. Tipologia sensurilor cuvântului.	4	6
	Gramatica. Cuvintele în sistemul gramatical al limbii. Forme și sensuri gramaticale. Normele ortografice și punctuaționale ale limbii române (actualizare). Ortografia și ortoepia românească (generalizare). Principii ortografice. Ortografia numelor proprii (actualizare). Dicționarul orto-	6	8

	grafic – operă lingvistică și rezultat al evoluției unei limbi.* Modificări în ortografia limbii române: DOOM – 2005.		
	Stilistica. Limba română și stilurile ei funcționale (actualizare). Particularitățile de limbaj (conotative) ale stilului literaturii artistice (prezentare generală): expresivitatea/resursele stilistice ale vocabularului.	10	12
	Literatura și receptarea • Literatura – dimensiune culturală și artă a cuvântului. • Cititorul – receptor și interpret al literaturii/operele literare.	20	28
	<i>Tipuri de compoziții școlare:</i> • Compunere-reflecție în baza notelor de lectură. • Compunere-autoanaliză a impresiilor de lectură.		
	Genurile literare și receptarea operei 1. <i>Genul liric: caracteristici (actualizare și aprofundare)</i> • Lirica populară: specii și motive dominante. Doina și cîntecul popular. Colindul. • Poezia cultă. Diversitatea speciilor: oda, imnul, idila, pastelul (actualizare și aprofundare*). • Elemente de structură a textului poetic: temă, motiv, leitmotiv, prozodie (rimă, ritm, strofă, vers clasic, vers alb). • Eul liric: trăiri, stări, ipostaze. • Limbajul textului poetic: lirismul, figuri de stil, sugestie, ambiguitate etc. • Elegia și meditația, specii ale timpului modern. Elemente de artă ale formelor fixe (gazel, sonet, rondel, glosă*). • Specificul lecturii/rostirii textului poetic. <i>Tipuri de compoziții școlare:</i> • Comentariul literar al unui text poetic. • Comentariul poetic pe secvențe: semnificația titlului, semnificația unui motiv, starea de spirit a eului liric, sugestia figurilor de stil, mesajul global, similitudini cu alte texte cunoscute. • Compunerea de sinteză. • Eseul poetic.*	50	67
	2. <i>Genul epic: particularități dominante (actualizare și aprofundare)</i> • Elemente de structură și compoziție a operei epice (instanțe narative, perspectiva narativă, focalizarea, tipuri de naratori, constituenții narațiunii, fabula sau istoria (diegeza); subiect sau discurs (transmiterea verbală a istoriei, a diegezei). Cronotopul. • Momentele acțiunii și moduri de expunere (actualizare și aprofundare). • Tipologii de personaje. Modalități/procedee de caracterizare. • Tradiția epicii populare: specii, teme dominante, idealuri etico-spirituale.* • Basmul popular și basmul cult: specificul narațiunii, cronotopul, elementele fantasticului și fabulosul, tipuri de personaje, oralitatea limbajului. • Proza cultă: caracterizarea speciilor. • Schița, povestirea, nuvela (actualizare). Nuvela fantastică/filozofică.*		

	<ul style="list-style-type: none"> • Romanul: definiție și tipologie (obiectiv, istoric, psihologic, social etc.), arta narativă, tipuri de personaje. • Arta lecturii unui text narativ/epic. <p><i>Tipuri de compoziții școlare:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Compunerea-narațiune. • Compunerea de caracterizare a personajului. • Compunerea-paralelă.* • Compunerea de sinteză. • Compunerea-descriere. 		
	<p>3. <i>Genul dramatic: trăsături și specii definitorii (actualizare și aprofundare)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Elemente de structură și compoziție ale textului dramatic: didascaliiile (indicații scenice), situația și acțiunea dramatică, conflictul dramatic, actul, scena, tabloul, dialogul și monologul. • Spațiul și timpul dramatic. • Tipologia și limbajul personajelor. • Comunicarea și reprezentarea dramatizată/teatrală: limbajul nonverbal, paraverbal, pantomima. • Specii dramatice funcționale: drama și comedia (studiere aprofundată). Elemente ale tragicului în drama modernă.* <p><i>Tipuri de compoziții școlare:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Recenzia de film/teatrală. • Cronica de film/teatrală (familiarizare).* • Compunerea-raționament. • Eseul literar (nestructurat). 		
	Ore pentru sinteze și la discreția profesorului	36	35

* – se referă la profilul umanist.

Total ore:

Profilul real – 136 de ore.

Profilul umanist – 170 de ore.

Clasa a XI-a

În clasa a XI-a, studiul limbii se va axa pe texte nonliterare și literare, publicistice și de utilitate socială, urmărindu-se descifrarea diferitor aspecte de structurare, organizare a lor. Paralel cu lexicul textelor, se vor aborda probleme de stilistică și gramatică. O atenție mai mare se va acorda modalității individuale de exprimare în producerea comunicării orale și scrise.

Conținuturile educației literare vizează procesul evolutiv al literaturii române ca fenomen estetic, ce se sincronizează cu literatura universală, grație celor mai reprezentative curente culturale și literare.

Elevii vor putea înțelege și urmări specificul devenirii valorice în timp a literaturii române, angajând și interpretând opere de referință pentru fiecare curent cultural și literar ce s-a manifestat în literatura română. În felul acesta, se va atinge și scopul înțelegerii de către elevi a variabilității operelor, în raport cu anumite formule estetice ale timpului. În baza studierii textelor artistice încadrate în curente literare, elevii vor fi antrenați în activitatea de receptare și interpretare a valorilor spirituale general-umane din cadrul culturii și literaturii române.

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare	Nr. orientativ de ore	
		real	umanist
a XI-a	Cultura comunicării. Coerența și conexiunea elementelor în construirea și redactarea unui text. Utilizarea rețelei Internet pentru informare și documentare. Formarea stilului intelectual personal.	6	8
	Stilistica. Stilul individual al scriitorului. Discursul repetat: citatul, proverbul, frazeologismul în text.	4	4
	Fonetica. Sistemul constituenților intonației. Verbal – nonverbal – paraverbal în comunicarea literară.	4	6
	Gramatica. Morfosintaxa părților de vorbire (actualizare). Coerența gramaticală a textului. Specificul gramatical al diverselor tipuri de comunicare: descriere, narațiune, dialog.*	4	6
	Lexicul. Cuvîntul și contextul. Integritatea lexicală a textului. Lexicul textului literar: aspecte de analiză semiotică. Axa lexicală și cîmpurile lingvistice: semantic, derivativ, noțional. Seriile derivate în textul artistic.* Specificul lexical al descrierilor, al narațiunilor, al dialogurilor. Expresiile frazeologice. Expresii autohtone, internaționale, intractabile.*	8	12
	Literatura – fenomen în evoluție • Tradiție – inovație, condiție inerentă a continuității literare. • Miturile și folclorul – resurse fundamentale ale literaturii.*	12	14
	Curentul cultural și schimbarea mentalității umane • Renașterea europeană și umanismul românesc: trăsături comune și distincte. Personalități și texte reprezentative.	12	14
	• Particularitățile Iluminismului românesc: idealuri naționale și context european. Tendințe clasiciste în Epoca Luminilor.* <i>Tipuri de compoziții școlare:</i> • Compunere-raționament. • Compunere-discurs/pledoarie.* • Compunerea de sinteză. • Compunere-portret cultural.		
	Curente literare moderne • <i>Specificul romantismului românesc:</i> etape, formule/viziuni, motive, genuri/specii caracteristice. Personajul romantic. Mărci stilistice. Autori și opere de referință.	28	34
	• <i>Afirmarea realismului în literatura română:</i> tipuri, viziuni, specii dominante, teme/probleme predilecte, tipologii de personaje.		
	Aspecte ale curentelor moderniste și ale postmodernismului în literatura română • Curente moderniste: context european și formule autohtone (simbolism, expresionism, neomodernism etc.). Viziuni și mărci stilistice distincte. Autori și opere de referință. • Postmodernismul și idealurile, criza contemporanității.	30	40

	<i>Tipuri de compoziții școlare:</i> • Compunerea-caracterizare de personaj din perspectiva estetică (romantic, realist, modernist, postmodernist). • Eseul literar (nestructurat).		
	Ore pentru sinteze și la discreția profesorului	28	32

* – se referă la profilul umanist.

Total ore:

Profilul real – 136 de ore.

Profilul umanist – 170 de ore.

Clasa a XII-a

Studiul limbii române în această clasă va include câteva subiecte generale de istorie a limbii române: etapele de evoluție, contribuția scriitorilor la constituirea normei literare.

Același aspect se va relua și în cadrul unor teme de lexicologie, cum este atestarea și definirea neologismelor; procesul complex al constituirii vocabularului; sistemele terminologice în lexicul românesc etc.

Educația lingvistică în clasa a XII-a va definitiva crearea unei viziuni de ansamblu asupra limbii române ca idiom, constituit și utilizat de secole, idiom în care s-au scris și în care s-au tradus opere literare și științifice.

Aspectele aplicative – de elaborare și lansare orală a textelor scrise (comunicări, referate, rezumate, teze), dar și de definire a neologismelor, de analiză a posibilităților de exprimare în limbă a diferitor idei – vizează pregătirea elevului de liceu pentru încadrare în viața cultural-spirituală (studiile universitare), dat fiind faptul că pentru marea majoritate a elevilor studiul limbii (programat și dirijat de profesor) se încheie aici.

Prin educația literar-artistică, se propune formarea unei viziuni de ansamblu privind istoria și teoria literară, critica și exegeza literară, prin studierea unor modele și a unor texte de referință din opera critică națională.

De asemenea, se vor studia opere de referință, de regulă, diverse ca gen, specie, atitudine, mesaj, structură a 3-4 scriitori din literatura română.

În acest sens, cadrele didactice și autorii de manuale vor insista asupra unor aspecte diverse, care constituie opera artistică a unui autor: particularitățile de gen, specie, curent literar, la care se adaugă notele distincte ale personalității (individualității) autorului în interpretarea exegetică.

Clasa	Unități de conținut dominante/integratoare	Nr. orientativ de ore	
		real	umanist
	Cultura comunicării. Limbajul mass-media. Limbajul informatic și al mediilor electronice. Clișeu verbal.* Utilizarea dicționarelor și a rețelei Internet pentru informare și documentare. Redactarea textelor de diferite stiluri.* Lansarea orală a textelor elaborate (comunicări, referate, rezumate, teze).	4	4

a XII-a	Istoria limbii. Originea limbii române (actualizare). Limba națională și limba literară.* Domenii de funcționare a limbii naționale și a limbii literare.* Etapele evoluției limbii literare. Contribuția scriitorilor la constituirea limbii literare.	4	8
	Lexicul. Constituirea vocabularului (prezentare generală). Internaționalismele în lexicul românesc. Descrierea lingvistică și enciclopedică a vocabularului.* Sisteme terminologice în lexicul românesc.* Radicale internaționale în sistemele terminologice.	6	8
	Gramatica: Interpretarea structurilor gramaticale. Ambiguități gramaticale în opera literară.*	4	6
	Stilistica. Aspecte de analiză stilistică a textului. Timpul și spațiul artistic (cronotopul). Intertextul. Implicațiile lui artistice.	6	8
a XII-a	Crearea literară și interpretarea/exegeza textului. Teoria literară, istoria literară, critica literară și valorificarea creației scriitorilor. Prezentarea unor studii /lucrări de referință ale criticii literare. Rolul perioadei, etapei în constituirea universului creației unui scriitor. Studiul textelor din varii perspective de abordare. Eseul literar, filozofic* etc. <i>Tipuri de compoziții școlare:</i> • Referat. • Eseul literar (nestructurat). • Teza.	12	20
	Cititorul și universul artistic al personalității literare. Aspecte recomandate pentru studiul personalității și creației unui scriitor: • Particularitățile perioadei de afirmare a creației. • Aspectele distincte ale personalității scriitorului, date biografice relevante. • Universul artistic al creației (teme, genuri, specii, viziuni artistice). • Opere de referință pentru individualitatea artistică a scriitorului studiat. • Valențele artistice a 1-2 opere din perspectiva criticii literare. • Comentariul analitic al propriilor lecturi. • Exegeza/exegeți; critici și referințe critice (aprofundare).* <i>Tipuri de compoziții școlare:</i> • Compoziție-sinteză. • Compunere-paralelă.* • Compoziție-portret literar. • Eseul structurat. • Eseul nestructurat. • Analiză literară a unei opere de referință.*	60	70
	Ore pentru sinteze și la discreția profesorului	40	46

* – se referă la profilul umanist.

Total ore:

Profilul real – 136 de ore.

Profilul umanist – 170 de ore.

Sugestii de texte pentru autorii de manuale și pentru profesori

NB! **Textele poartă caracter de recomandare.**

În procesul proiectării didactice și realizării sensului didactic propriu-zis, vor fi selectate 3-5 texte literare din 2-3 autori, urmărind ilustrarea adecvată a secvențelor de conținut pentru fiecare clasă.

Recomandăm ca alegerea textelor să fie făcută conform criteriului accesibilității și al resurselor educaționale, în funcție de competențele urmărite în procesul de predare-învățare, excluzând repetarea textelor, de la clasă la clasă, cu excepția actualizării unora.

Clasa a X-a

Texte poetice:

- V. Alecsandri *Rodica; Malul Siretului; Miezul iernii;*
- M. Eminescu *Atît de fragedă; Pe lingă plopii fără soț...; La steaua...; Sonet (Cînd însuși glasul...); Trecut-au anii; Glossă; Mai am un singur dor;*
- Al. Macedonski *Rondelul orașului mic; Noapte de decembrie; Rondelul rozelor ce mor;*
- L. Blaga *Gorunul; Sufletul satului; Stelelor; Melancolie; Elegie; Inima mea în anul 1940; Timp fără patrie;*
- T. Arghezi *Testament; De ce-aș fi trist? Niciodată toamna...; De-abia plecuseși; Psalm (Te-am adunat...);*
- N. Stănescu *Elegia întâia; Elegia a noua; Somnul;*
- I. Pillat *Acîi sîși pe vremuri...;*
- M. Sorescu *La Lilieci;*
- Gr. Vieru *Pădure, verde pădure; Litanii pentru orgă; Mamă, tu ești; A căzut cerul din ochii tăi; Chipul tău, mamă;*
- M. Cărtărescu *Ninge peste Gara de Nord; Georgica IX; Elegie după Catul; Calea regală;*
- L. Lari *Fratelui;*
- A. Suceveanu *De dragul tău;*
- etc.

Texte narative:

- C. Negruzzi *Alexandru Lăpușeanul;*
- I. Creangă *Povestea lui Harap-Alb;*
- I. L. Caragiale *La hanul lui Mînjolă; O făclie de paște; Kir Ianulea; Momente;*
- I. Slavici *Moara cu noroc; Mara;*
- M. Sadoveanu *Hanu Ancuței; Baltagul; Creanga de aur;*
- L. Rebreanu *Catastrofa; Ion; Pădurea spinzuraților;*
- G. Călinescu *Enigma Otiliei;*
- V. Voiculescu *Loștrîța; Capul de zimbri;*
- M. Preda *Moromeții;*
- I. Druță *Sania; Frunze de dor;*
- V. Beșleagă *Zbor frînt;*
- A. Busuioc *Pactizînd cu diavolul;*
- N. Dabija *Tema pentru acasă;*

- Claudia Partole *Viața unei nopți;*
- M. Cărtărescu *Orbitor;*
- etc.

Texte dramatice:

- B.P. Hasdeu *Răzvan și Vidra;*
- V. Alecsandri *Despot-Vodă;*
- I. L. Caragiale *O scrisoare pierdută; D'ale carnavalului; Năpasta;*
- M. Sorescu *Răceala; A treia țepă; Paracliserul;*
- I. Druță *Păsările tinereții noastre; Casa Mare; Doina;*
- A. Busuioc *Radu Ștefan, întîiul și ultimul;*
- Val. Butnaru *Cum Eclesiastul discută cu Proverbele;*
- D. Crudu *Salvați Bostonul; Alegerea lui Alexandru Șuțto;*
- M. Șleahțișchi, N. Leahu *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele;*
- C. Cheianu *În container;*
- etc.

Clasa a XI-a

Mitologie și folclor:

- Monastirea Argeșului;
- Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte;
- etc.

Umanismul și Iluminismul:

- Dosoftei *Psaltirea în versuri* (secvențe);
- Gr. Ureche *Letopisețul Țării Moldovei;*
- M. Costin *Letopisețul Țării Moldovei* (fragmente);
- I. Neculce *O samă de cuvinte;*
- I. Văcărescu *Într-o grădină;*
- D. Cantemir *Descrierea Moldovei* (fragment); *Istoria ieroglifică* (fragment);
- Gh. Asachi *Dochia și Traian;*
- C. Stamati *Neneaca, cuconășul ei și dascălul;*
- etc.

Romantismul românesc:

- M. Kogălniceanu *Introducere* (la „Dacia literară”);
- C. Negruzzi *O alergare de cai;*
- I. Heliade-Rădulescu *Zburătorul;*
- Gr. Alexandrescu *Umbra lui Mircea; La Cozia;*
- D. Bolintineanu *Legende istorice;*
- V. Alecsandri *Dumbrava roșie;*
- M. Eminescu *Lucașfărul; Floare albastră; Și dacă...; Memento mori; Atît de fragedă; Revedere; Sonet (Afară-i toamnă...); Cezara;*
- etc.

Realismul românesc:

- I. Creangă *Amintiri din copilărie;*
- I. L. Caragiale *În vreme de război;*

- I. Slavici *Mara*;
- N. Filimon *Ciocoi vechi și noi*;
- M. Sadoveanu *Frații Jderi*;
- L. Rebreanu *Ion*; *Răscoala*;
- G. Călinescu *Enigma Otiliei*;
- M. Preda *Cel mai iubit dintre pământeni*;
- I. Druță *Povara bunătății noastre*; *Clopotnița*;
- etc.

Modernism, postmodernism:

- L. Blaga *Biografie*; *Paradis în destrămare* (ori un text selectat din volumul *Lauda somnului*); *Meșterul Manole*;
- T. Arghezi *Morgenstimmung* (ori un alt text, selectat din volumul *Flori de mucigai*);
- G. Bacovia *Note de primăvară*; *Vals de toamnă*; *Lacustră*; *Nocturnă*; *Poema în oglindă*; *Poema finală*;
- I. Barbu *Joc secund (Din ceas dedus...)*; *Oul dogmatic*;
- I. Minulescu *Într-un bazar sentimental*; *Acuarelă*;
- Mateiu I. Caragiale *Craii de Curtea-Veche*;
- G. Ibrăileanu *Adela*;
- L. Dimov *Poemul odăilor*; *Vis cu bufon*;
- N. Stănescu *Tentația realului*; *Evocare*; *Leoaică tânără, iubirea*; *Elegia a zecea*; *Necuvintele*;
- M. Sorescu *Shakespeare*; *Laocoon*; *Harta*;
- Gr. Vieru *Ars poetica*; *Harpa*; *Poezii*; *Despre fericire*; *Mai sunt*;
- M. Cărtărescu *Levantul* (fragmente); *Poema chiuveței*; *O motocicletă parcată sub stele*; *Garofița*; *În stilul lui Bacovia*; *Georgica a IV-a*;
- A. Suceveanu *Mașina apocaliptică*; *Poemul de trecere*; *Secunda care sînt eu*;
- Em. Galaicu-Păun *Autoportret cu ochelari de ceai*; *Ființă în scădere*;
- I. Groșan *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*;
- M. Vișniec *Mașinăria Cehov*;
- I. Hadârcă *Cetățile albe*; *Țară de viori*; *Am pictat*;
- N. Dabija *Ochiul al treilea*; *De dragoste*; *Cronicarii*;
- N. Popa *Nimic nou*; *Locul unde*; *Acasă*;
- V. Gîrneț *Peisaj*; *Semn de carte*;
- L. Butnaru *Poem din ziua în care s-a scumpit sarea*; *Diogene*;
- N. Leahu *A*; *Cu miros de poame, de lapte*; *Baladă*;
- etc.

Clasa a XII-a

Pentru realizarea modulului **Cititorul și universul artistic al personalității literare** se vor selecta, la discreția autorului de manual și a profesorului, texte de referință, texte secundare și colaterale, adecvate formării competențelor necesare, din 3-4 autori recomandați spre studiere prin prezentul document: Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Marin Preda, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Grigore Vieru, Ion Druță sau alții.

Pentru realizarea modulului **Creația literară și interpretarea/exegeza textului**, vor fi valorificate aspecte de critică și istorie literară, eseistică, selecționând, la discreția autorului de manual și a profesorului, texte adecvate:

- G. Călinescu *Principii de estetică*; *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*; *Opera lui Mihai Eminescu*;
- T. Vianu *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*;
- P. Zarifopol *Din registrul ideilor gîngășe*;
- C. Noica *Creație și frumos în rostirea românească*;
- G. Bogza *Cartea Oltului*; *Basarabia, țară de pămînt*;
- E. Simion *Scritori români de azi*; *Dimineața poezilor*; *Moartea lui Mercuțio*;
- N. Manolescu *Arca lui Noe*; *Cititul și scrisul*; *Istoria critică a literaturii române*;
- M. Cimpoi *Narcis și Hyperion*; *Drumurile întrerupte ale romanului în Basarabia*; *Secolul Bacovia*; *O istorie deschisă a literaturii din Basarabia*;
- E. Lungu *Raftul cu himere*; *Spații și oglinzi*;
- Al. Cisteleanu *Diacritice*; *Poezie și livresc*;
- Em. Galaicu-Păun *Poezia de după poezie*;
- N. Leahu *Poezia generației 80*;
- V. Coroban *Romanul moldovenesc contemporan*;
- E. Botezatu *Ultimul Meniuc*;
- M. Dolgan *Grigore Vieru, adevăratul*; *Eminesciense*, *Vierene*, *Drușiene*;
- etc.

TEXTE PENTRU MEMORIZARE

Se recomandă ca elevii să memorizeze următoarele tipuri de texte literare:

Clasa a X-a: 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1/2 pagină); un fragment de text dramatic (un rol într-un dialog);

Clasa a XI-a: 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1/2 pagină);

Clasa a XII-a: 5 poezii lirice; două fragmente de text epic (1/2 pagină).

**VI. COMPETENȚE SPECIFICE ȘI SUBCOMPETENȚE FORMATE/DEZVOLTATE PRIN LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
CA DISCIPLINĂ ȘCOLARĂ, UNITĂȚI DE CONȚINUT RECOMANDATE, ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE ȘI DE EVALUARE**

Clasa a X-a

Competența specifică	Subcompetența	Unități de conținut dominante/integratoare	Activități de învățare	Activități de evaluare
1. Utilizarea surselor lexicografice, enciclopedice, literare și mediatizare de documentare.	1.1. Accesarea surselor necesare pentru documentare la un subiect.	Indicatorii unei comunicări corecte. Performanța comunicării. Modalități de evitare a greșelilor de stil. Surse lexicografice de documentare pentru o comunicare adecvată și pentru evitarea greșelilor de exprimare. Tipuri de dicționare. * Utilizarea dicționarului electronic și a rețelei Internet pentru informare și documentare. Literatura și receptarea.	<ul style="list-style-type: none"> Identificarea informației în sursele adecvate. Procesarea informației. SINELG pe un articol lexicografic. Redactarea textelor. Cercetarea împărțită. 	<ul style="list-style-type: none"> Reacția cititorului. Comentarea lexicului unui text, cu acces la sursele necesare. Observarea în procesul documentării.
2. Aplicarea tehnicilor și a instrumentarului științific adecvat competențelor de muncă intelectuală, reclamate de standardele de conținut.	2.1. Aplicarea tehnicilor de abordare a textului literar și non-literar.	Cultura comunicării. Lexicul. Gramatica. Stilistica. Genurile literare și receptarea operei: lectură, structură, compoziție, interpretare.	<ul style="list-style-type: none"> Lectura individuală/notele de lectură. Citate. SINELG. Știu/Vreau să știu/Am învățat. 	<ul style="list-style-type: none"> Interviul de grup. Consultații în grup. Discuția dirijată.
3. Integrarea lexicului terminologic necesar studierii disciplinelor școlare din toate arile curriculare în vocabularul activ.	3.1. Utilizarea adecvată a terminologiei în demersul analitic, în limita stăndardelor de conținut.	Lexicul. Gramatica. Stilistica. Genurile literare și receptarea operei: trăsături și specii definitorii.	<ul style="list-style-type: none"> Consultarea dicționarilor. Explicarea termenilor. Analiza faptelor de limbă. Lectura interogativă a textelor științifice. 	<ul style="list-style-type: none"> Teste de termeni. Comentarii scrise în parametri indicați (cu utilizarea adecvată a termenilor). Evaluarea cantitativă și calitativă a vocabularului activ.

4. Uzul diverselor strategii de lectură și elaborare a textului.	4.1. Lecturarea unui text literar în funcție de registru stilistic. 4.2. Cunoașterea, prin lectură, dirijată și independentă, a textelor literare și non-literare. 4.3. Elaborarea textelor în parametri indicați.	Genurile literare și receptarea operei. Cititorul – receptor și interpret al literaturii. Cultura comunicării.	<ul style="list-style-type: none"> Lectura cu voce a textelor și a fragmentelor de texte. Lectura independentă, extra muros, a textelor de proporții. Discuții asupra lecturilor. „Lasă-mi mie ultimul cuvânt!” Lectura pe roluri a textului dramatic. 	<ul style="list-style-type: none"> Acvariu. Panelul. Jocul de rol. Teste de conținut pe textele pentru lectură obligatorie. Teste-grilă. Recital. Comentariul poetic. Eseul poetic.
5. Aplicarea normei ortografice, ortopedice, semantice, gramaticale, punctuaționale, stilice a limbii române literare în diverse situații de comunicare orală și scrisă.	5.1. Respectarea normei limbii literare în orice text scris sau rostit.	Cultura comunicării. Stilistica. Genurile literare și receptarea operei. Cititorul – receptor și interpret al literaturii. Comentariul literar al unui text poetic. Comentariul poetic pe secvențe. Compunerea de sinteză. * Eseul poetic. Compunere-reflecție în baza notelor de lectură. Compunere-autoanaliză a impresiilor de lectură.	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea structurii unui text. Producerea textelor funcționale. Redactarea eseurilor. 	<ul style="list-style-type: none"> Autoevaluare. Evaluare reciprocă. Eseul. Sinteză poetică. Teza.
6. Operaționalizarea terminologiei științifice	6.1. Aplicarea noțiunilor de	Ortografia românească. Principiile ortografice ale limbii române. Lexicul. Stilistica. Cultura comunicării. Detectarea și redactarea curenților de stil. Performanța comunicării. Producerea de text argumentativ.	<ul style="list-style-type: none"> Explicarea ortogramelor/punctogramelor. Redactarea reciprocă, cu dicționarul. Coloțare de greșeli din jurul nostru: firme, panouri, mass-media. 	<ul style="list-style-type: none"> Dictări comentate. Compunerea rațională. Compunerea-narațiune. Autoevaluarea lucrărilor scrise. Proiect individual.
		Lexicul. Gramatica. Stilistica. Cultura comunicării.	<ul style="list-style-type: none"> Explicarea și exemplificarea termenilor. 	<ul style="list-style-type: none"> Teste. Comentarii scrise.

ce lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut.	teorie literară la interpretarea unui text.	Genurile literare și receptarea operii. Cititorul – receptor și interpret al literaturii.	• Analiza lingvistică și literară a textelor. • Clustering al termenilor. • Interpretarea textului, aplicând noțiunile învățate.	• Interogarea frontală. • Notele de lectură. • Comentariul poetic. • Sinteza.
7. Analiza textului literar și nonliterar, în limita standardelor de conținut.	7.1. Comentarea specificului stilistic al unui text artistic. Identificarea stărilor de spirit definitive pentru eul liric. Caracterizarea complexă a personajului literar.	Genurile literare și receptarea operii. Limba română și stilurile ei funcționale (actualizare). Particularitățile de limbaj (conotative) ale stilului literar-artistic (prezentare generală): expresivitatea/resursele stilistice ale vocabularului. Recenzia de film/teatrală. Cronica de film/teatrală (familiarizare). * Compunerea-raționament. Eseul literar (nestructurat).	• Identificarea elementelor subiectului. • Comentarea motivului literar. • Identificarea trăirilor, stărilor, ipostazelor eului liric. • Identificarea figurilor de stil și comentarea rolului lor în text. • Știu/Vreau să știu/Am învățat, aplicată la începutul și la sfârșitul modului.	• Impresiile de lectură. • Evaluarea frontală. • Compunerea-paralelă. • Compunerea de caracterizare a personajului, respectând taxonomia „cubului”. • Eseul poetic. • Sinteza.
8. Explicarea faptelor de limbă atestate în texte de diferite stiluri funcționale.	8.1. Comentarea lingvistică a textelor artistice și de grație.	Lexicul. Gramatica. Cultura comunicării. Limba română și stilurile ei funcționale (actualizare). Particularitățile de limbaj (conotative) ale stilului literar-artistic (prezentare generală): expresivitatea/resursele stilistice ale vocabularului.	• Analiza mostrelor de texte relevante; • Comentarea orală a faptelor speciale de limbaj. • Aprecierea specificului de limbă în textele de grație.	• Raportarea textelor la stilurile funcționale. • Eseurile argumentative. • Comentariile expresive-lingvistice ale limbajului unui text artistic.
9. Producerea personalizată a actelor de vorbire, a textelor argumentative, reflexive și metaliterare.	9.1. Prezentarea orală a alocuțiilor/orărilor scrise a argumentelor, cu limită de înțindere în timp (7-10 min.) sau spațiu (o filă A4).	Stilistica. Cultura comunicării. Compunerea-narațiune. Compunerea de caracterizare a personajului. Compunerea-paralelă.* Compunerea de sinteză. Compunerea-descriere.	• Formularea argumentelor și terarhizarea lor. • Dezbatere. • Acte de corespondență.	• Evaluarea discursului cu o grilă. • Evaluarea reciprocă a textelor elaborate. • Manuscrisul pierdut.

10. Susținerea unui discurs în fața audienței, în parametrii dați.	10.1. Realizarea unui discurs pregătit prealabil, cu uzul suportului (referat).	Literatura și receptarea.	• Elaborarea strategiei de scriere a referatului. • Analiza posibilităților de prezentare.	• Prezentările publice. • Evaluarea reciprocă.
11. Folosirea tehnologiilor informaționale pentru documentare, exersare și producere de text.	11.1. Utilizarea resurselor electronice necesare eficienței demersului didactic la limba și literatură română (texte literare, informații, dicționare și enciclopedii electronice).	Lexicul. Cultura comunicării. Genurile literare și receptarea operii. Genuri și specii literare.	• Accesarea la oră și îndrumarea la site-urile recomandate. • Discernerea informațiilor. • Analiza resurselor existente.	• Observarea în procesul manipulării.
12. Perceperea limbii române ca parte a culturii spirituale a poporului român și ca reprezentant al grupului de limbi române.	12.1. Susținerea dialogurilor cu subiect intercultural.	Literatura – dimensiune culturală și artă a cuvântului. Stilistica. Cultura comunicării.	• Discuții de grup. • Brainstorming.	• Panelul. • Evaluarea intervențiilor în discuție cu o grilă cunoscută. • Forumul de discuție.
13. Cunoașterea și înțelegerea procesului literar românesc în contextul istoriei și culturii naționale și universale.	13.1. Lansarea comunicărilor de sinteză despre literatura română ca fenomen.	Literatura – dimensiune culturală și artă a cuvântului. Lexicul. Gramatica. Stilistica. Cultura comunicării.	• Acumularea și analiza ideilor. • Elaborarea sintezelor.	• Lucrări de portofoliu. • Sinteza. • Compunere-analiză a impresiilor de lectură.
14. Interpretarea fenomenelor literare în contextul culturii spirituale românești,	14.1. Exprimarea opiniei argumentate, în variantă scrisă și orală,	Literatura – dimensiune culturală și artă a cuvântului. Cititorul – receptor și interpret al literaturii/operele literare.	• Discuția de grup. • Argumentarea ideilor date.	• Evaluarea textelor scrise. • Evaluarea reciprocă a prezentărilor orale. • Turul galeriei.

în conexiune cu științele și cu alte arte, din perspectivă inter/transdisciplinară.	cu limite de înțindere stabilite, în legătură cu literatura națională.	• Selectarea exemplelor relevante pentru argumentare. • Construirea argumentării scrise/orale.
---	--	---

Clasa a XI-a

Competența specifică	Subcompetența	Unități de conținut dominante/in-tegratoare	Activități de învățare	Activități de evaluare
1. Utilizarea surselor lexicografice, enciclopedice, literare și metaliterare de documentare.	1.1. Identificarea și accesarea surselor necesare pentru descrierea și interpretarea textelor literare.	Literatura – fenomen în evoluție. Coerența și conexiunea elementelor în construirea și redactarea unui text. Utilizarea rețelei Internet pentru informare și documentare. Formarea stilului intelectual personal. Cuvântul și contextul. Integritatea lexicală a textului.	<ul style="list-style-type: none"> Identificarea informației în sursele adecvate. Procesarea informației. Mozaic (pe materiale din diferite surse). Redactarea textelor. 	<ul style="list-style-type: none"> Comentarea lexicului unui text, cu acces la sursele necesare. Observarea în procesul documentării. Evaluarea portofoliului. Jurnalul reflexiv. Ghidul pentru învățare.
2. Aplicarea tehnicilor și a instrumentarului științific adecvat competențelor de muncă intelectuală, reclamate de standardele de conținut.	2.1. Aplicarea autonomă a tehnicilor de muncă intelectuală în abordarea textului literar și non-literar.	Curentul cultural și schimbarea mentalității umane. Cultura comunicării. Coerența și conexiunea elementelor în construirea și redactarea unui text. Formarea stilului intelectual personal.	<ul style="list-style-type: none"> Elaborarea/aplicarea algoritmului de redactare a unui text finit. Agenda/notele de lectură. Jurnalul dublu. SINELG. 	<ul style="list-style-type: none"> Acvarul. Proiectul individual. Păărăile gânditoare. FRISCO. SINELG.
3. Integritatea lexicului terminologic necesar studierii disciplinelor școlare din toate arile curriculare în vocabularul activ.	3.1. Utilizarea adecvată a terminologiei în demersul analitic, în limita stăndardelor de conținut.	Cuvântul și contextul. Integritatea lexicală a textului. Lexicul textului literar: aspecte de analiză semiotică. Axa lexicală și cimpurile lingvistice: semantic, derivativ, noțional. Seriiile derivate în textul artistic.*	<ul style="list-style-type: none"> Explicarea și exemplificarea termenilor. Analiza textelor științifice. Comentarii orale și scrise. 	<ul style="list-style-type: none"> Interviu în trei trepte. Evaluarea cantitativă și calitativă a vocabularului activ. Producerea textelor metaliterare.

4. Uzul diverselor strategii de lectură și elaborarea textului.	4.1. Lectura unui text literar sau metaliterar/a unui text propriu produs în funcție de registrul stilistic. 4.2. Cunoașterea, prin lectură, dirijată și independentă, a textelor literare și non-literare reprezentative pentru curentele literare în literatura națională. 4.3. Elaborarea textelor în parametrii indicați, în limita stăndardelor de conținut.	Literatura – fenomen în evoluție. Curentele literare moderne. Mărci stilistice distincte. Autori și opere de referință. Sistemul constituenților intonației. Verbal – nonverbal – paraverbal în comunicarea literară. Licența poetică.	<ul style="list-style-type: none"> Activități de pregătire pentru lectura expresivă. Lectura cu voce a textelor și a fragmentelor de texte. Lectura independentă, extra muros, a textelor de proporții. Discuții asupra lecturilor. Atelier de lectură. Lectura pe roluri a textului dramatic. 	<ul style="list-style-type: none"> Eseul. Comentariul scris. Panelul. Jocul de rol. Teste de conținut pe texte pentru lectură obligatorie. Teste-grilă. Recitalul.
5. Aplicarea normei ortografice, ortoepice, semantice, gramaticale, punctuaționale, stilice a limbii române literare în diverse situații de comunicare orală și scrisă.	5.1. Respectarea normei limbii literare în orice text scris sau rostit.	Compunere-raționament. Compunere-discurs/pledoarie.* Compunerea de sinteză. Compunere-portret cultural. Compunerea-caracterizare de personaj din perspectiva estetică (romantic, realist, modernist, postmodernist). Eseul literar (nestructurat). Cuvântul și contextul. Integritatea lexicală a textului. Coerența gramaticală a textului. Lexicul textului literar: aspecte de analiză semiotică.	<ul style="list-style-type: none"> Completarea textelor cu blăncuri (semnele de punctuație și ortografice omise). Elaborarea structurii unui text. Producerea textelor funcționale. Redactarea eseurilor. 	<ul style="list-style-type: none"> Eseul. Autoevaluarea. Evaluarea reciprocă. Teza.
			<ul style="list-style-type: none"> Explicarea ortogramelor. Folosirea semnelor de punctuație. Redactarea reciprocă, cu dicționarul. 	<ul style="list-style-type: none"> Revizuirea circulară. Autoanaliza carențelor. Dicțări comentate. Maratonul de scriere. Protect individual.

6. Operaționalizarea terminologiei științifice lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut.	6.1. Raportarea textelor reprezentative la curentul literar studiat, în baza caracteristicilor evidente. 6.2. Aplicarea noțiunilor de teorie și istorie literară la interpretarea unui text.	Literatura – fenomen în evoluție. Curente literare moderne. Lexicul textului literar: aspecte de analiză semiotică. Axa lexicală și câmpurile lingvistice. Specificul lexical al descrierilor, al narațiunilor, al dialogurilor. Morfosintaxa părților de vorbire (actualizare). Specificul gramatical al diverselor tipuri de comunicare: descriere, narațiune, dialog.* Fonetica.	• Explicarea și exemplificarea termenilor. • Analiza lingvistică și literară a textelor. • Graficul conceptual al termenilor. • Interpretarea textului, aplicând noțiunile învățate.	• Interogarea frontală. • Extemporalul. • Testul. • Comentariile scrise. • Lucrările de control.
7. Analiza textului literar și nonliterar, în limita standardelor de conținut.	7.1. Comentarea specificului stilistic al unui text artistic. 7.2. Interpretarea complexă a textelor prin referire la curentul literar/contextul istoric/cultural.	Literatura – fenomen în evoluție. Curente literare moderniste și postmodernismul în literatura română. Lexicul textului literar: aspecte de analiză semiotică. Axa lexicală și câmpurile lingvistice. Stilul individual al scriitorului.	• Identificarea mărcilor curentului literar. • Identificarea figurilor de stil și comentarea rolului în text. • Diagrama Venn, aplicată după studierea textelor aparținând diferitor curente literare. • Agendă cu notițe paralele. • În căutarea autorului.	• Jurnalul triplu. • Evaluarea frontală. • Eseul. • Teza.
8. Explicarea faptelor de limbă atestate în texte de diferite stiluri funcționale.	8.1. Analiza lingvistică, socio-culturală și semiotică a textelor artistice și de graniță, în raport cu trăsăturile specifice unui curent literar.	Lexicul. Gramatica. Fonetica.	• Analiza mostrelor de texte relevante, aparținând curentelor literare succesive. • Comentarea orală a faptelor speciale de limbaj. • Aprecierea specificului de limbă în textele de graniță.	• Interpretarea scrisă a semnelor unui text. • Comentarea faptelor socio-culturale. • Raportarea textelor la stilurile funcționale. • Eseul argumentativ. • Comentarii ale expresivității limbajului unui text artistic.

9. Producerea personalizată a actelor de vorbire, a textelor argumentative, reflexive și metaliterare.	9.1. Elaborarea și lansarea orală/ scrisă a alocuțiilor reflexive, a meditațiilor, cu limita de întindecere în timp (7-10 min.) sau spațiu (o filă A4).	Literatura – fenomen în evoluție. Curente literare moderne: tipuri, vizuini, motive, teme, probleme predilecte. Integritatea lexicală a textului. Sistemul constituenților intonației. Coerența și conexiunea elementelor în construirea și redactarea unui text. Formarea stilului intelectual personal.	• Acumularea ideilor pentru texte reflexive. • Aplicarea strategiilor de debut al textelor reflexive. • Elaborarea textelor în parametri indicați. • Eu cercetez. • Jurnalul reflexiv. • Colțuri. • Procedeele cercetării.	• Evaluarea discursului cu o grilă. • Eseul argumentativ. • Evaluarea reciprocă a textelor elaborate. • Manuscrisul pierdut. • Pînza discuției. • Dezbaterile.
10. Susținerea unui discurs în fața auditorului, în parametri dați.	10.1. Realizarea unui discurs pregătit prealabil, cu uzul suportului (referat) și al altor materiale vizuale.	Lexicul. Gramatica. Fonetica. Stilistica. Cultura comunicării.	• Aplicarea strategiei de scriere a referatului. • Acumularea ideilor de suporturi vizuale. • Analiza posibilităților de prezentare.	• Prezentările publice. • Evaluarea reciprocă. • Proiectele individuale și de grup.
11. Folosirea tehnologiilor informaționale pentru documentare, exersare și producere de text.	11.1. Utilizarea resurselor electronice necesare eficienței demersului didactic la limba și literatura română (texte literare, informații, dicționare și enciclopedii electronice).	Literatura – fenomen în evoluție. Miturile și folclorul – resurse fundamentale ale literaturii. Lexicul.	• Accesarea la oră și individuală a site-urilor recomandate. • Discernerea informațiilor. • Prezentarea resurselor existente.	• Proiectul individual.
12. Perceperea limbii române ca parte a culturii spirituale a popoului român și ca reprezentant al grupului de limbi romanice.	12.1. Susținerea dialogurilor, a dezbaterilor cu subiect intercultural.	Lexicul. Gramatica. Coerența și conexiunea elementelor în construirea și redactarea unui text. Formarea stilului intelectual personal.	• Argument în patru pași. • Dezbateri. • Controversa constructivă.	• Proiectul de grup (limbile lumii astăzi).

13. Cunoașterea și înțelegerea procesului literar românesc în contextul istoriei și culturii naționale și universale.	13.1. Producerea textelor de sinteză despre literatura română în diacronie.	Literatura – fenomen în evoluție. Curentele literare moderniste: con-text european și formule autohtone.	<ul style="list-style-type: none"> • Acumularea și analiza ideilor. • Brainwriting. • PRES. • Elaborarea sintezelor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eseul. • Teza. • Lucrările de portofoliu.
14. Interpretarea fenomenelor literare în contextul culturii spirituale românești, în conexiune cu științele și cu alte arte, din perspectivă inter/trans-disciplinară.	14.1. Exprimarea opiniei argumentate, în variantă scrisă și orală, cu limite de întin-dere stabilite, în legătură cu evo-luția literaturii naționale.	Literatura – fenomen în evoluție. Tradiție și inovație, condiții inerente ale continuității literare. Expresiile frazeologice. Expresii au-tohtone, internaționale, intraducti-bile.*	<ul style="list-style-type: none"> • Discuția de grup. • Argumentarea ideilor date. • Selectarea exemplelor re-levante pentru argumen-tare. 	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea textelor scrise. • Evaluarea reciprocă a prezentărilor orale. • Turul galeriei.

Clasa a XII-a				
Competența specifică	Subcompetența	Unități de conținut dominante/integratoare	Activități de învățare	Activități de evaluare
1. Utilizarea surselor lexicografice, enciclopedice, literare și metaliterare de documentare în domeniul filologiei moderne.	1.1. Selectarea și accesarea surselor necesare pentru descifrarea și interpretarea textelor literare.	Utilizarea dicționarilor și a rețelei Internet pentru informare și documentare. Redactarea textelor de diferite stii-luri.* Lansarea orală a textelor elabo-rate (comunicări, referate, rezuma-te, teze). Descrierea lingvistică și enciclopedi-că a vocabularului.*	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentarea surselor po-sibile. • Comentarea informației detectate. • Includerea referințelor la surse. • Redactarea textelor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea reciprocă a prezentărilor. • Proiectul de grup.
2. Aplicarea tehnicilor și a instrumentarului științific adecvat competențelor de muncă	2.1. Aplicarea tehnicilor de muncă intelectuală specificice pen-tru elaborarea alocuțiunilor și a textelor scrise.	Originea limbii române (actualizare). Limba națională și limba literară.* Domenii de funcționare a limbii na-ționale și a limbii literare.*	<ul style="list-style-type: none"> • Agenda/notele de lectură. • Citate. • SINELG. • Jurnalul dublu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Jurnalul triplu. • Prezentări orale la un subiect anunțat din timp. • Discuția ghidată.

intelectuală, reclame de standard de conținut.	3.1. Utilizarea adecvată a terminologiei în de-mersul analitic, în limita standar-delor de conținut.	Etapele evoluției limbii literare. Con-tribuția scriitorilor la constituirea limbii literare.	<ul style="list-style-type: none"> • Argumente pe cartele. 	<ul style="list-style-type: none"> • Panelul. • Emisiunea în direct.
3. Integritatea necesară studiilor disciplinelor școlare din toate arile curriculare în vocabu-larul activ.	3.1. Utilizarea adecvată a termi-nologiei (mono-lingve, bilingve).	Internaționalismele în lexicul româ-nesc. Descrierea lingvistică și enciclopedi-că a vocabularului.* Subsisteme terminologice în lexicul românesc.* Radicala internațională în sistemele terminologice.	<ul style="list-style-type: none"> • Controversa academică. • Revizuirea termenilor-cheie. • Adnotarea unei cărți de popularizare a științei. • Redactarea unor articole de popularizare. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lucrări de portofoliu (traducerea textelor știin-țifice, didactice și de po-pularizare).
4. Uzul diverselor strategii de lectură și elaborare a textului.	4.1. Cunoașterea, prin lectură, di-rijată și indepen-dentă, a textelor literare și nonli-terare.	Cititorul și universul artistic al per-sonalității literare. Particularitățile perioadei de afirma-re a creației. Aspectele distincte ale personalității scriitorului, date bio-grafice relevante. Universul artistic al creației (teme, genuri, specii, viziuni artistice). Opere de referință pentru individualitatea artistică a scriitoru-lui studiat. Valențele artistice a 1-2 opere din perspectiva criticii litera-re. Comentariul analitic al propriilor lecturi. Exegeza/ exegeți; critici și re-ferințe critice (aprofundare).*	<ul style="list-style-type: none"> • Lectura independentă, extra muros, a textelor de proporții. • Discuții asupra lecturilor. • Adnotarea cărților citite independent. • În fotoliul autorului. • Presupunerea prin ter-meni. • Lectura împotriva. 	<ul style="list-style-type: none"> • Acvarul. • Panelul. • Jocul de rol. • Teste de conținut pe tex-tele pentru lectură obli-gatorie. • Testele-grilă. • Recitalul.
4.2. Elaborarea textelor în para-metrii indicați.	4.2. Elaborarea textelor în para-metrii indicați.	Cititorul în lumea creației personali-tății literare. Compoziție-sinteză. Compoziție-paraletă.* Compoziție-portret literar. Eseul structurat.	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea structurii unui text. • Producerea textelor func-ționale. • Redactarea eseurilor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comunicarea pe un su-biect indicat. • Autoevaluarea. • Evaluarea reciprocă. • Eseul structurat. • Teza.

5. Aplicarea normei ortografice, ortoepice, semantice, gramaticale, punctuaționale, stilistice a limbii române literare în diverse situații de comunicare orală și scrisă.	5.1 Respectarea normei limbii literare în orice text scris sau rostit.	Eseul nestructurat. Analiză literară a unei opere de referință.*	<ul style="list-style-type: none"> • Discuția ghidată. • Phillips 3x5x6. • Investigația de grup. • Intra-actul. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dictările comentate. • Autoevaluarea lucrărilor scrise. • Probe cu limită de timp, desfășurate cu utilizarea dicționarului (cu cartea deschisă). • Manuscrisul pierdut.
6. Operaționalizarea terminologiei științifice lingvistice și literare, în limita standardelor de conținut.	6.1. Aplicarea noțiunilor de teorie literară la interpretarea unui text, în limita standardelor de conținut.	Teoria literară, istoria literară, critica literară și valorificarea creației scriitorilor. Prezentarea unor studii/lucrări de referință ale criticii literare. Rolul perioadei, etapei în constituirea universului creației unui scriitor. Studiul textelor din varii perspective de abordare. Eseul literar, filozofic* etc. Referatul. Eseul literar (nestructurat). Teza.	<ul style="list-style-type: none"> • Explicarea și exemplificarea termenilor. • Analiza lingvistică și literară a textelor. • Generalizarea categorială a termenilor. • Interpretarea textului, aplicând noțiunile învățate. 	<ul style="list-style-type: none"> • Testul. • Comentariile scrise. • Interogarea frontală. • Compoziția-sinteză. • Compoziția-prezentare de ansamblu.
7. Analiza textului literar și nonliterar, în limita standardelor de conținut.	7.1. Comentarea specificului stilistic al unui text artistic.	Aspecte de analiză stilistică a textului. Timpul și spațiul artistic (cronotopul). Intertextul. Implicațiile lui artistice. Limba națională și limba literară.* Domeniul de funcționare a limbii naționale și a limbii literare.* Etapele evoluției limbii literare.	<ul style="list-style-type: none"> • Abordarea complexă a textului artistic. • Identificarea și analiza tangențelor tematice și stilistice. • Analiza cronotopului. • Comentariul sociocultural al textului. • Comentarea fenomenului intertextualității. • Comerțul cu o problemă. 	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea frontală. • Compunerea-sinteză. • Analiza integrală a unei opere de referință (după algoritmul). • Portretul literar (proiect de grup). • Maratonul de scriere.
	7.2. Caracterizarea complexă a	Aspectele distincte ale personalității scriitorului, date biografice relevante.		

	creației unui scriitor.	Universul artistic al creației (teme, genuri, specii, viziuni artistice). Opere de referință pentru individualitatea artistică a scriitorului studiat.	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza mostrelor de texte, relevante în raport cu stilul individual al autorului. • Comentarea orală a faptelor speciale de limbaj. • Aprecierii specificului de limbă în textele metaliterare. • Formularea argumentelor și ierarhizarea lor. • Comentariul analitic al propriilor lecturi. • Dezbateri. 	<ul style="list-style-type: none"> • Raportarea textelor la stilurile funcționale. • Lucrările argumentative. • Comentarii ale cronotopului unui text artistic. • Proiectul privind universul creației unui autor.
8. Explicarea faptelor de limbă atestate în texte de diferite stiluri funcționale.	8.1. Comentarea lingvistică și analiza stilistică a textelor artistice și de grație.	Limbajul mass-media. Limbajul informatic și al mediilor electronice. Clișeul verbal.* Interpretarea structurilor gramaticale. Ambiguități gramaticale în opera literară.*	<ul style="list-style-type: none"> • Formularea argumentelor și ierarhizarea lor. • Comentariul analitic al propriilor lecturi. • Dezbateri. 	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea discursului cu o grilă. • Evaluarea reciprocă a textelor elaborate. • Portofoliul.
9. Producerea personalizată a actelor de vorbire, a textelor argumentative, reflexive și metaliterare.	9.1. Elaborarea textelor metaliterare, cu prezentare orală și scrisă, cu limita de întindere în timp (7-10 min.) sau spațiu (o filă A4)	Compoziție-sinteză. Compunere-paralelă.* Compoziție-portret literar. Eseul structurat. Eseul nestructurat. Analiză literară a unei opere de referință.*	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea strategiei de scriere a tezei. • Analiza posibilităților de prezentare a referatelor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rezumatele. • Referatul. • Prezentările publice. • Evaluarea reciprocă.
10. Susținerea unui discurs în fața audientului, în parameetrii dați.	10.1. Prezentarea unei sinteze în cadrul conferinței (referat).	Contribuția scriitorilor la constituirea limbii literare. Redactarea textelor de diferite stiluri.* Lansarea orală a textelor elaborate (comunicări, referate, rezumate, teze).	<ul style="list-style-type: none"> • Accesarea la oră și individuală a site-urilor recomandate. • Discernerea informațiilor. • Analiza resurselor existente. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea textului informativ pe o temă indicată, cu utilizarea mijloacelor audiovizuale.
11. Folosirea tehnologiilor informaționale pentru documentare, exersare și producere de text.	11.1. Utilizarea resurselor electronice necesare eficienței demersului didactic la limba și literatura română (texte literare, informații, tății literare.	Limbajul mass-media. Limbajul informatic și al mediilor electronice. Utilizarea dicționarilor electronice și a rețelei Internet pentru informare și documentare. Cititorul în lumea creației personalizate, informații, tății literare.		

					<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea intervențiilor în discuție cu o grilă cunoscută. • Sinteza. • Proiectul.
				<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea lucrărilor argumentative. • Conferință. 	<ul style="list-style-type: none"> • Acumularea și analiza ideilor. • Elaborarea sintezelor. • Prezentarea de carte critică.
			<p>Originea limbii române (actualizare). Limba națională și limba literară. Domenii de funcționare a limbii naționale și a limbii literare. Etapela evoluției limbii literare. Contribuția scriitorilor la constituirea limbii literare. Exemplificări adecvate din texte relevante. Formularea argumentației.</p> <p>Creația literară și interpretarea/exegeza textului. Cititorul și universul artistic al personalității literare. Limba națională și limba literară.* Domenii de funcționare a limbii naționale și a limbii literare.* Etapela evoluției limbii literare. Contribuția scriitorilor la constituirea limbii literare.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Discuția de grup. Argumentarea ideilor date. • Selectarea exemplorilor relevante pentru argumentare. 	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea textelor scrise. • Evaluarea reciprocă a prezentărilor orale. • Turul galeriei. • Sinteza. • Eseul. • Testul sumativ.
dicționare și enciclopedii electronice).	12.1. Susținerea alocuțiunilor independente cu referințe la subiect intertextual.	13.1. Lansarea comunicărilor de sinteză despre personalitățile literare în context cultural național și european.	14.1. Exprimarea opiniei argumentate, în variantă scrisă și orală, cu limite de întindere stabilite, în legătură cu personalitățile literare.		
12. Perceperea limbii române ca parte a culturii spirituale a poporului român și ca reprezentant al grupului de limbi romanice.	13. Cunoașterea și înțelegerea procesului literar românesc în contextul istoriei și culturii naționale și universale.	14. Interpretarea fenomenelor literare în contextul culturii spirituale românești, în conexiune cu științele și cu alte arte, din perspectivă intertransdisciplinară.			

VII. STRATEGII DIDACTICE: ORIENTĂRI GENERALE (METODOLOGICE)

Tipologia și specificul strategiilor didactice privind disciplina *Limba și literatura română*

Procesul de organizare și desfășurare a activităților didactice la limba și literatura română este de natură complexă și reclamă o pregătire serioasă teoretico-practică a specialistului de profil.

Valorificarea eficientă a componentelor EL/ELA în epoca modernizării sferelor vieții sociale solicită tuturor actanților educaționali conștientizarea impactului pe care îl are limba și literatura română ca disciplină școlară în formarea și dezvoltarea potențialului intelectual, moral și spiritual al tinerei generații.

În acest sens, rolul profesorului – cel mai important factor în conceperea și realizarea unui demers educațional atractiv – este unul definitoriu. Iată de ce, în implementarea cu succes a reformei curriculare, profesorul e obligat să țină cont de noile orientări metodice și metodologice, care indică asupra câtorva noțiuni-cheie: *parcurs educațional explicit, structură didactică deschisă, comunicare interactivă, managementul timpului, realizarea de obiective și formare/dezvoltare de competențe, gestionare cu randament a resurselor umane, aplicarea conștientă și creativă a tehnologiilor educaționale, realizarea unui feedback nuanțat* etc.

Raportate la specificul disciplinei școlare *Limba și literatura română* și axate pe triada educațională predare–învățare–evaluare, conceptele invocate ordonează foarte clar activitățile instructiv-formative și explică trama urmată în atingerea finalităților educaționale.

La elaborarea proiectului de lungă și scurtă durată se va ține cont de specificul realizării EL/ELA în fiecare clasă de liceu:

Clasa a X-a

EL: Vizează analiza lingvistică a diferitor tipuri de texte literare și nonliterare, orientându-se spre discuția aspectelor lexicale, gramaticale, stilistice, grafice.

ELA: Receptarea literaturii prin aplicarea experienței de lectură și a elementelor de teorie literară, necesare demersului interpretativ.

Perspectiva didactică este *Cititor–Operă*, în aspectul genurilor și al speciilor literare.

Clasa a XI-a

EL: Presupune descifrarea diferitor aspecte de structură/organizare lingvistică a unor texte artistice, publicistice și de utilitate socială. Se vor aborda probleme de stilistică și gramatică, care să faciliteze o exprimare corectă și coerentă.

ELA: Receptarea literaturii din perspectiva devenirii literaturii române ca fenomen estetic în evoluție, ce se sincronizează cu literatura universală prin cele mai reprezentative curente culturale și literare. Perspectiva didactică este *Cititor–Context literar* în aspectul formulei estetice din care face parte opera literară studiată.

Clasa a XII-a

EL: Se axează pe câteva subiecte generale de istorie a limbii, lexicologie, gramatică, stilistică și cultura comunicării.

ELA: Receptarea literaturii se va face prin prisma universului artistic al individualității creatoare, în baza unor opere și autori de referință. Perspectiva didactică este *Cititorul și universul artistic al personalității literare*.

Profesorul este îndemnat să conceapă ora de *Limba și literatura română* ca un spațiu viabil, ce integrează competența de comunicare lingvistică cu cea lectorală: de la activități ce se întemeiază pe modele ale comunicării colocviale spre activități ce valorifică modele de comunicare eficientă în diferite situații de viață, constituite de autor într-un text literar. În felul acesta, se va urmări o realizare a intersecției didactice a textelor nonliterare cu cele literare – condiție inerentă a unui parcurs instructiv integrat al disciplinei.

Sugestii de proiectare și desfășurare a demersului didactic

Clasa a X-a

În această clasă, accentul se va pune pe obținerea unui nivel competitiv al elevilor instruiți anterior în aceleași sau în diferite instituții, pe abordarea în continuitate a conținuturilor de limbă, precum și pe formarea unei viziuni de ansamblu asupra literaturii, de vreme ce la nivel gimnazial s-a lucrat mai mult pe texte dispartate. În scop diagnostic, dar și pentru a observa succesele și progresul elevilor, recomandăm un pre-test la începutul anului de studii și un re-test la finele lui. Repartizarea orelor, sugestiile de texte și activități didactice poartă un caracter orientativ. Profesorul este oricând în drept să se ralieze la nivelul și necesitățile acelei clase de elevi pentru care proiectează.

Clasa a XI-a

Ordonat pe axa diacronică-sincronică, traiectul instructiv la limba și literatura română va cuprinde texte care jalonează evoluția și relevă mărcile stilistice ale procesului literar, aspectele de limbă proiectate urmînd să vizeze probleme de stilistică și gramatică funcțională. Profesorul va insista pe lectura operelor și a fragmentelor alese, pentru a se lucra *pe text*. Modificările de conținut și formă pe care le-a suportat literatura națională, de la primele scrieri pînă astăzi, se vor materializa în observații și concluzii proprii, vor lua forma unor paralele și sinteze elaborate de elevi. Deoarece elevul continuă să *învețe a învăța*, recomandăm cîteva modalități noi de organizare a instruirii și evaluării; tehnicile asimilate deja în clasa a X-a rămîn o achiziție mereu funcțională.

Clasa a XII-a

Conceput din perspectiva didactică *Cititorul în universul artistic al personalității literare*, demersul didactic se va orienta spre studiul unor texte monumentale în literatura națională, cu racordare la un larg context cultural. Cu alte cuvinte, studiul literaturii, la această etapă, atrage și textele metaliterare, urmînd să întregască viziunea elevului asupra valorilor.

Proiectarea didactică de lungă durată, în fiecare clasă, se va face în baza corelării **competenței specifice**, a **subcompetenței**, a **unității de conținut**, a **activității de învățare** și **evaluare**. Profesorul dispune de libertate deplină în corelarea unităților de conținut, ordinea abordării temelor și regimul orar (numărul de ore afectat fiecărei unități de învățare).

Profesorul se va orienta după competențele specifice și subcompetențele stipulate de curriculum, raportînd la acestea unitatea de conținut cel mai bine potrivită pentru formarea fiecăreia (sau invers). Vor fi selectate activitățile de învățare adecvate subiectului de predat sau tipului de text, dar orice lecție nouă devine o oportunitate pentru formarea unor noi deprinderi, pentru dezvoltarea competențelor prescrise de standardele educaționale și pentru comunicarea în limba română, monitorizată de profesor.

Proiectarea didactică de lungă durată (anuală, semestrială) în baza curriculumului necesită cîteva proceduri/operații/decizii prealabile:

- **Distribuirea materiei de studiu în unități de învățare (module).**

Pornind de la oferta curriculumului (dar și de la cea a manualului), profesorul identifică, pentru clasa respectivă, un număr rezonabil de unități de învățare, pentru care există cîteva *texte* de studiat, (2)un subiect de *lingvistică* de predat și (3)un aspect al *comunicării*.

- **Stabilirea succesiunii unităților de învățare.**

Se poate prelua succesiunea propusă de curriculum, este posibil ca profesorul să adopte cadrul construit de autorii manualului cu care se lucrează sau să aibă o viziune proprie. Doar în clasa a XI-a, succesiunea curentelor literare nu poate fi încălcată.

- **Asocierea competențelor specifice cu unitățile de învățare.**

Competențele specifice vor fi preluate din prezentul document și vor deveni primordiale pentru fiecare unitate de învățare. Este indiscutabil că fiecare dintre competențele specifice stipulate de curriculum pentru o clasă se regăsește în mai multe unități de învățare; trebuie să fie la fel de clar că niciuna dintre competențele specifice nu poate fi omisă.

- **Identificarea temelor din interiorul fiecărei unități de învățare.**

Consultînd curriculumul, profesorul va selecta/formula/distribui, în cadrul unității de învățare construite, tema fiecărei lecții luate aparte. Aceasta se poate exprima în conceptele operaționale, ce urmează a fi asimilate, relaționîndu-le cu texte de studiu, sau aspectele comunicării, ce urmează a fi exersate.

- **Alegerea textelor de studiu.**

Textele sau fragmentele de studiat vor fi selectate de către profesor din manual, din lista oferită de curriculum sau din propriile lecturi; la textele literare recomandate profesorul poate racorda fragmente de text sau texte nonliterare, pe care le consideră potrivite în demersul său educațional.

- **Selectarea/determinarea/stabilirea activităților de învățare adecvate acestei comunități de instruire.**

Din propriul arsenal de strategii și tehnici de instruire, profesorul le va selecta pe cele care, în opinia sa, corespund cel mai bine obiectivului vizat și răspund nevoii de formare a elevilor săi. Metodele didactice, tehnicile de lucru cu textul, procedeele de exersare a competențelor sînt cea mai flexibilă parte a proiectului de lungă durată.

- **Determinarea frecvenței probelor de evaluare sumativă și a formelor de desfășurare a evaluării.**

Profesorul va realiza obligatoriu un număr de probe de evaluare sumativă egal cu sau mai mare decît numărul de unități de conținut stabilite inițial. Este firesc să varieze formele de desfășurare a evaluării, cu accentul pe competențele evaluabile. La fel de firesc este ca, în proiectul de lungă durată, fiecare probă de evaluare sumativă să fie urmată

de o lecție de analiză a rezultatelor și de remediere a situației/de exersare a competenței reclamate.

• **Alocarea timpului necesar studiului.**

Distribuirea orelor, preconizată de prezentul document, este, indubitabil, orientativă. Profesorul este liber să repartizeze orele în funcție de numeroși factori pe care îi ia în considerare atunci când își proiectează activitatea (nivelul general al clasei și nevoile speciale; viteza de lucru; preferințele și doleanțele elevilor etc.).

Unul dintre cele mai populare modele de proiectare didactică – pe module – s-a răspândit în învățământul din Republica Moldova prin metodologia *Lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice*: este vorba de proiectarea în termenii cadrului *Evocare – Realizare a sensului – Reflecție – Extindere*, pe care o recomandăm spre implementare în procesul educațional.

Motivația	<ul style="list-style-type: none"> • De ce este important pentru elevi acest modul? • Care este legătura dintre acest modul și competențele de bază ale disciplinei? • Care este legătura dintre acest modul și alte module? • Ce legături interdisciplinare implică studierea modulului? • Ce relevanță are acest modul pentru acești elevi? • Ce importanță are modulul pentru înțelegerea disciplinei date? • Cum îi voi face pe elevi să înțeleagă aceste lucruri?
Obiectivele	<ul style="list-style-type: none"> • Care dintre competențele specifice sînt vizate în special? • Care dintre competențele specifice deja vizate sînt reluate acum? • Pentru atingerea cărora dintre competențele de bază ce vor urma îi pregătește pe elevi acest modul? • Cum îi voi familiariza pe elevi cu structura și competențele modulului?
Achizițiile anterioare	<ul style="list-style-type: none"> • Ce cunoștințe anterioare vor fi actualizate? • Care dintre termenii și noțiunile asimilate în clasele precedente sau la modulele precedente vor fi actualizate pe parcurs? • Ce competențe anterioare vor fi necesare? • Cum voi evoca noțiunile pe care urmează să le actualizez? • Cum voi actualiza competențele?
Achizițiile noi	<ul style="list-style-type: none"> • Ce termeni și noțiuni noi se vor studia? • Cum voi distribui materia de studiu/unitățile de conținut? • Cum voi activa elevii? • Ce va fi predat, explicat, demonstrat? • Ce va fi studiat independent și analizat în plen? • Ce va fi studiat în grup și analizat în plen? • Ce va fi studiat în profunzime doar de unii elevi? • Ce trebuie să cunoască și să poată face elevul la încheierea modulului?
Resursele și timpul	<ul style="list-style-type: none"> • Cîte ore voi rezerva modulului? • Cum le voi distribui? • Cîte ore de lucru independent îi solicită elevului studierea acestui modul? • De ce manuale și auxiliare didactice voi avea nevoie? • Ce materiale voi utiliza? • Ce va conține portofoliul elevului la acest modul?

Evaluarea	<ul style="list-style-type: none"> • Cum voi desfășura evaluarea formativă? • Cum voi utiliza rezultatele probelor formative? • Cum voi face evaluarea finală? • Cum voi analiza rezultatele ei? • Ce loc ocupă conținutul și competențele acestui modul în evaluarea finală la disciplina dată?
------------------	---

Selectarea materialelor, determinarea exercițiilor din manuale și auxiliare didactice, alegerea probelor de evaluare sau elaborarea lor sînt de asemenea activități ce vizează competența și responsabilitatea cadrului didactic.

Nu vom neglija nici evaluarea formativă, chiar dacă acest moment nu se reflectă în proiectul modulului. Profesorul care optează pentru o modalitate de lucru la lecție vede, cu siguranță, și cum verifică atingerea obiectivelor și, deci, formarea/dezvoltarea anumitor competențe în cadrul acelei lecții. În clasele de liceu, se va miza mai mult decît în gimnaziu pe autoevaluare și evaluare reciprocă, în cazul în care profesorul îi obișnuiește pe elevi cu aplicarea și elaborarea în comun a unor grile sau criterii de evaluare.

O variantă de proiectare calendaristică la disciplina *Limba și literatura română*, realizată oră cu oră, ar putea arăta astfel:

Data	Unitatea de învățare	Competențele specifice	Sub-competențele	Tema lecției	Textul	Activități de predare/învățare	Activități de evaluare

Proiectarea zilnică a lecțiilor se va face respectînd unul dintre modelele populare în mediul profesional. Oricare ar fi acesta, formarea competențelor de comunicare prin învățarea limbii și studiul textului se edifică pe **metodologia învățării active**:

- Modelul universal (clasic)

Etapă	Obiective operaționale	Conținuturi	Tehnologii didactice		Evaluare formativă
			Sarcini	Situații de învățare	
Reactualizarea cunoștințelor					
Comunicarea/asimilarea noilor cunoștințe					
Fixarea noilor cunoștințe și realizarea feedbackului					

- Modelul de structurare a lecției în cadrul *Evocare – Realizare a sensului – Reflecție – Extindere*.

Motivația		Condiții prealabile		Obiective operaționale	
Demersul didactic					
Etapa	Activitatea profesorului	Resursele și timpul	Activitatea elevilor		
Evocare					
Realizare a sensului					
Reflecție					
Extindere					

• Modelul învățării prin explorare și descoperire în cadrul *Știu – Vreau să știu – Am învățat*.

Motivația		Condiții prealabile		Obiective operaționale	
Demersul didactic					
Etapa	Activitatea elevilor		Resursele și timpul		
Actualizarea					
Integrarea					
Învățarea					
Corelarea					
Extinderea					

• Modelul învățării directe sau explicite la lecție.

Etapele lecției	Predare-învățare	Evaluare	Timp
Momentul organizatoric			
Reactualizarea cunoștințelor			
Comunicarea/asimilarea noilor cunoștințe			
Fixarea noilor cunoștințe și realizarea feedbackului			
Explicarea temei pentru acasă			

VIII. STRATEGII DE EVALUARE: ORIENTĂRI GENERALE

Evaluarea axată pe competențe

Întrucât activitatea educațională la liceu se edifică pe competențe deja formate, la etapa gimnazială, și demonstrate la examenul de capacitate, specificul studiului limbii și literaturii române, acum urmărește extinderea și aprofundarea competenței de comunicare în limba de instruire, a competenței lectorale și, în mod absolut firesc, a competenței de a învăța.

Prin unitățile de conținut, studiul literaturii unește dezvoltarea competențelor **valorice** (viziunea asupra lumii, legată de reperele valorice ale elevului: capacitatea acestuia de

a percepe și a înțelege lumea înconjurătoare, de a se orienta, de a-și conștientiza rolul și destinația, de a ști să-și aleagă obiectivele și finalitățile în acțiuni și fapte, de a lua decizii) și a celor **de cultură generală** (ansamblul de subiecte, asupra cărora elevul trebuie să fie bine informat/documentat, să posede cunoștințe și o anume experiență). Evaluarea acestor competențe implică abordarea textelor literare și metaliterare, a textelor de graniță și a textelor funcționale, însoțită de sarcini de lucru pe text, din care vor rezulta produsele evaluabile – prezentări orale, texte scrise în parametri indicați.

Competențele de cultură generală se materializează, de asemenea, și în cultura comunicării. Competența de comunicare în limba de instruire, formată în gimnaziu și privită ca o condiție pentru succesul școlar al elevului, la etapa liceală este orientată spre formarea **culturii comunicării**, în multiplele ei manifestări, nu doar lingvistice. Intersectată cu studiul textului din variate perspective, cultura comunicării se evaluează atât prin produse rezultate din demersul analitic/metaliterar, de regulă, în forma de prezentare orală, investigație, eseu, cât și prin observarea comportamentului verbal, paraverbal și nonverbal în actele de comunicare orală și scrisă.

O a treia dimensiune de competențe evaluate în cadrul disciplinei *Limba și literatura română* la liceu sînt **competențele cognitiv-educative**. Este o serie de competențe ale elevului în sfera studiului independent, care includ elemente de activitate logică, metodologică și de învățare în general, raportate la obiecte cunoscibile din lumea reală, în cazul dat, la sistemul limbii și varietatea textelor literare, la procesul literar corelat cu istoria națională și universală. Evaluarea acestei competențe presupune activități individuale sau de grup, desfășurate pe durate mai mari decât o lecție – proiecte (individuale și de grup), investigații extinse, acumularea materialelor și a reflecțiilor în portofolii etc. Această competență este greu de evaluat (sau chiar imposibil) în cadrul unor lucrări, teze, dar prezența ei asigură succesul școlar, capacitatea de a realiza operații intelectuale complexe, de a urma strategii de abordare și algoritmi.

În evaluarea competenței lectorale și a producerii de text, recomandăm formularea sarcinilor de lucru diferențiate, apelînd la **nivelurile de competență lectorală** pentru această treaptă de școlaritate.

Evaluarea nivelului de competență lectorală îi cere elevului să posede termenii-cheie, să cunoască algoritmi de realizare a unor sarcini sau să aibă deprinderea de a respecta un algoritm, să-și aplice cunoștințele și priceperile în situații inedite, ceea ce permite plasarea lui în raport cu anumiți parametri, echitabili și siguri. Nivelul V este considerat cel mai înalt, ceea ce înseamnă că elevul care a atins acest nivel de competență lectorală le posedă și pe cele anterioare – IV, III, II, I.

Parametri generali:

1. Elevul poate reflecta asupra celor citite.
2. Elevul poate înțelege/sintetiza mesajul global.
3. Elevul poate formula tema și ideea de bază a textului.
4. Elevul poate extrage informația necesară, relevantă din text.
5. Elevul poate interpreta datele, semnele, limbajul unui text.
6. Elevul se poate vedea pe sine în text; se poate cunoaște, astfel, prin text.
7. Elevul poate relaționa elementele conținutului cu cele ale expresiei din text.
8. Elevul poate raporta textul la sine, la experiența sa.

Nivelul V

Elevul este capabil:

- Să lucreze cu textul necunoscut, extrăgând informația necesară implicită și făcând dovada înțelegerii ei;
- Să înțeleagă sarcina și să desprindă din text datele necesare pentru realizarea ei;
- Să aprecieze critic informația, să formuleze ipoteze, să examineze diferite opțiuni.

Nivelul IV

Elevul este capabil:

- Să găsească în text informația necesară indicată;
- Să înțeleagă sensul implicit al textului, în baza unor nuanțe de limbaj;
- Să aprecieze critic textul.

Nivelul III

Elevul este capabil:

- Să selecteze dintr-un text necunoscut informația care răspunde la o anumită întrebare sau se referă la un anumit domeniu;
- Să stabilească legătura dintre diferite componente ale textului;
- Să relaționeze textul și cunoștințele sale despre lume, trăgând concluziile necesare.

Nivelul II

Elevul este capabil:

- Să identifice informația explicită;
- Să tragă concluzii proprii (simple);
- Să înțeleagă esența textului, apelând la cunoștințele sale anterioare.

Nivelul I

Elevul este capabil:

- Să selecteze informația concretă din text;
- Să determine tema textului;
- Să relaționeze (elementar) textul și cunoștințele sale despre lume.

Pentru a acoperi aria de învățare conținută în *Curriculumul de limba și literatura română* pentru liceu, la elaborarea itemilor ca sarcini de lucru distincte sau integrați taxonomic în structura unui test cu un scop și un context didactic de aplicare exactă, într-o situație evaluativă reală se recomandă, preponderent, respectarea următorului coraport procentual al competențelor:

- **20%** – competențe lingvistice;
- **circa 60%** – competențe culturale, textual-literare;
- **circa 20%** – competențe din domeniul aplicării elementelor de teorie literară.

În scopul asigurării principiului echității în evaluare, prin organizarea cerințelor unice, obiectivele de evaluare vor respecta, în mod obligatoriu, triada:

CE? → CUM? → CÎT?

- *Comportamentul pe care elevul trebuie să-l demonstreze (Ce?).*
- *În ce condiții se produce acest comportament (Cum?).*
- *Nivelul de performanță sau criteriul de reușită, concret măsurabil (Cît?).*

Metode și tehnici de evaluare

Caracterul flexibil al metodelor și tehnicilor de evaluare, formarea/dezvoltarea centrică a competențelor (de la o treaptă și/ sau de la o clasă, etapă la alta) la *Limba și literatura română* face posibilă utilizarea unui instrumentar evaluativ divers. Astfel, în procesul educațional la *Limba și literatura română* în liceu se vor regăsi, absolut îndreptățite, instrumente de evaluare utilizate și la etapa de gimnaziu. Recomandăm însă profesorilor să le aplice adecvat, contextualizându-le rolul și eficiența la etapa respectivă de învățare. Prioritară în aplicarea metodelor/tehnicilor de evaluare va fi funcția motivațională a acestora, menită să susțină acțiunea de învățare activă a elevilor, axată pe gândirea pozitivă ca factor uman stimulator al evaluărilor.

În acest scop, măsurarea rezultatelor școlare se va face prin instrumente valide, cunoscute, ce pot oferi un feedback pedagogic relevant și operativ. La fel, aprecierea rezultatelor trebuie făcută pe baza unor criterii unice, transparente, cunoscute anterior de către subiecții evaluați, în maniera lucrului la clasă, sau propuse simultan cu metoda/tehnica: *repere; parametri; cerințe; bareme de corectare; descriptori de performanță etc.*

Dintre cele mai pertinente modalități de evaluare în liceu, care și-au demonstrat valabilitatea și eficiența, recomandăm: *întrebările structurate (interogarea multiprocesuală); eseurile (libere, semistructurate și structurate); testul; tezele; referatele; comentariile; sintezele etc.*

Paralel cu formele tradiționale, se va pune un anumit accent și pe metodele/tehnicile alternative de evaluare: *investigația, proiectul, harta conceptuală, portofoliul, cercetarea împărtășită, jurnalul reflexiv*, care reclamă un potențial formativ sporit și stimulează spiritul creativ.

Evaluarea centrată pe succes – evaluarea **progresului/a succesului fiecărui elev** – la etapa liceală, are menirea de a spori responsabilitatea elevului pentru propriile rezultate, îi permite să-și aprecieze cât se poate de obiectiv potențialul intelectual și efortul depus pentru obținerea rezultatului dorit și, în ultimă analiză, îl ajută să decidă asupra opțiunilor viitoare (de alegere a profesiei, bunăoară). Profesorul sau elevul însuși estimează progresul pe parcursul unei perioade, deosebit de important mai ales la discipline care reiau unele subiecte studiate anterior. Dacă această evaluare o face profesorul, el va ține o agendă cu indicatorii stabiliți. Dacă o lăsăm la latitudinea elevului, este util pentru el să completeze, periodic, un jurnal reflexiv cu analiza a ce a învățat și cum a reușit să asimileze ce trebuia, să-și formeze competențele necesare. Alternativ, dacă elevii completează pe parcurs un portofoliu, e bine să-și stabilească obiective individuale la disciplina dată, adecvate demersului didactic general, și să verifice gradul de atingere a lor pe parcurs, dar mai ales la finele semestrului, al clasei sau al treptei, în cadrul evaluărilor sumative sau finale de apreciere valorică și de certificare.

BIBLIOGRAFIE

1. Bocoș, M. *Didactica disciplinelor pedagogice*. Un cadru constructivist. Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
2. Bocoș, M., Jucan, D. *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*. Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
3. Bontaș, I. *Tratat de pedagogie*. București, Editura BIC ALL, 2007.

4. Cartaleanu, T., Cocovan, O., Goraș-Postică, V., Lisenco, S., Sclifos, L. *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău, Editura Pro Didactica, 2008.
5. Cartaleanu, T., Cocosan, O. *Predarea limbii române în viziunea Curriculumului de liceu*. Chișinău, Editura Cartier, 2001.
6. Cartaleanu, T., Ghicov, A. *Predarea interactivă centrată pe elev*. Chișinău, Editura Știința, 2008.
7. Cosovan, O., Ghicov, A. *Evaluarea continuă la clasă*. Chișinău, Editura Știința, 2008.
8. Costea, O. *Didactica lecturii: o abordare funcțională*. Iași, Editura Institutul European, 2006.
9. Crăciun, C. *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu*. Deva, Editura Emia, 2004.
10. Guțu, Vl. *Cadrul de referință al Curriculumului Național*. Chișinău, Editura Știința, 2007.
11. Ilie, E. *Didactica literaturii române*. Iași, Editura Polirom, 2008.
12. Ivănuș, D. (coord.). *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu*. / Limba română, nr. 2 (44), 1999, Chișinău.
13. *Limba și literatura română. Curriculum pentru învățământul liceal*. Chișinău, Editura Univers Pedagogic, 2006.
14. Minder, M. *Didactica funcțională, obiective, strategii, evaluare*. Chișinău, Editura Cartier, 2003.
15. Negreț-Dobridor, I. *Didactica nova*. București, Editura Aramis Print, 2005.
16. Negreț-Dobridor, I. *Teoria generală a curriculumului educațional*. Iași, Editura Polirom, 2008.
17. Noveanu, E. *Metodele de instruire formativă la disciplinele fundamentale de învățământ*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1999.
18. Stan, M. *Ghid de evaluare la limba și literatura română*. București, Editura Aramis Print, 2001.
19. Vogler, J. *Evaluarea în învățământul preuniversitar*. Iași, Editura Polirom, 2000.

WEBGRAFIE

1. www.bice.md/UserFiles/File/publicatii/cadrul.pdf
2. www.see-educoop.net
3. curriculum.qca.org.uk
4. www.acara.edu.au
5. www.ncca.ie
6. www.curriculumonline.gov.uk